

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

SÕDUR

08. 12.

49

1934.

XVI AASTAKÄIK

Sõjaasjanduse ajakiri „Sõdur“

Nr. 49 — 1934.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages.
Riigikaitseline õpetus välismaa ülikoolides	1241	Instruction militaire dans les universités étrangères	1241
Maj. V. Post: Lennuki koormatus lennus	1243	Commandant V. Post: Charges d'un avion en vol	1243
Soome Vabariigi aastapäeva puhul	1248	A propos du 17-me anniversaire de le République de Finlande	1248
Kol.-ltn. Kattai: Põltsamaa-„Oberpahlen“ Pala	1250	Lt.-colonel M. Kattai: Põltsamaa-„Oberpahlen“ Pala	1250
D. Buxhoeveden: Gaasitorbikud nahast näokattega, vastus dr. keem.-tehnol. J. Kuusk'ile	1254	D. Buxhoeveden: Les masques à gaz en cuir. Réplique à M. J. Kuusk	1254
J. G.: Kaitseväe orkestrandi muredest	1257	J. G.: Soucis d'un musicien militaire	1257
BIBLIOGRAAFIA:			
— A. La—.: Piiramisoperatsioonid	1258	BIBLIOGRAPHIE:	
— Soome: „Sotilasaikakauslehti“ nr. 11.	1262	— A. La—.: Les opérations de siège	1258
— Inglismaa: „The Royal Engineers Journal“	1263	— Finlande: „Sotilasaikakauslehti“ No. 11	1262
— Ungari: „Magyar Katonai Szemle“ nr. 11	1264	— Angleterre: „The Royal Engineers Journal“	1263
KAITSEVÄE ELU:			
— 6. üks. jalaväepataljoni 16. aastapäev	1266	— Hongrie: „Magyar Katonai Szemle“ No. 11	1264
Ametlik osa	1267	VIE MILITAIRE:	
Juriidilised küsimused	1267	— 16-me anniversaire du 6-me bataillon.	1266
Perekondlikke teateid, male, bridž		Partie officielle.	1267
		Questions juridiques	1267
		Informations familiales, échecs, bridge.	

Vastutav toimetaja kolonelleitnant **J. REMMEL**

Kõnetr. Kaitseväe nr. 40
Kodune kõnetraat Kaitseväe 372

Tegev toimetaja major **J. KÕRGE**

Kõnetr. Kaitseväe nr. 163

Väljaandja: „SÕDUR“ Tallinn, Toomkooli nr. 7

Toimetus ja talitus:

Toompeal, Toomkooli nr. 7
Kõnetr. Kaitseväe nr. 163
Talitus avat. k. 0800—1500
Toim. kõnet. k. 0800—1500

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas 6 kr. — poolaastas 4 kr.
Veerandaastas 2 kr. 20 s.
Üksiknumber 20 s.

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

Nr. 49

XVI aastakäik

08.12.34.

Riigikaitseline õpetus välismaa ülikoolides.*)

3. Prantsusmaa.

Prantsuse ülikoolides taotleb sõjaline ettevalmistus teisi eesmärke kui Ameerika ja Inglise ülikoolides. Siin ei valmistata ette tagavaraväeohvitseri, vaid üliõpilasele antakse ainult sõjaline eelharidus — eelkursus, mille sooritamisel nad võivad kaitseväeteenistusse minekul pääseda tagavaraväeohvitseride kooli.

Sellest välja minnes toimub ka sõjaline õppus ülikoolis üliõpilase viimase kahe ülikoolis viibimise aasta vältel. Kursuse üldkestus on vähemalt 240 tundi. Peale selle on ette nähtud veel 12 õppekäiku maastikule, mis on jaotatud plaanikindlalt kahe õppeaasta vaheaja peale.

On teatud arv ülikoole, kus sõjaline õpetus kestab kolm aastat. Nendes ülikoolides on esimese kahe aasta kestel 84 tundi aastas ja viimasel aastal 60 tundi.

Esimesel aastal üliõpilased saavad üldise — jalaväelise põhiettevalmistuse ja on kohustatud läbi võtma järgmised alad:

— jalaväe eeskiri: üksikõppus, relvakäsitamine, tutvumine kk, jaoõppus;

— laskeasjandus: püssi, kk ja käsigranaadi materjalosa ja käsitamine;

— sise- ja garnisonimäärustik;

— väliteenistus: luure, julgestus rännakul ja puhkusel, rännak ja asumine puhkusele;

— sideasjandus: sideabinõud ja side organiseerimine;

— välikindlustamine;

— gaasiasjandus: kaitse sg vastu, individuaal gkaitse, gkaitsetorbikud ja nende käsitamine, kaitse yperiidi vastu.

Õppetöö jaguneb teoreetiliseks ja praktiliseks.

Teoreetiliselt käsitletakse järgmisi küsimusi:

Sisekord	3 loengut
Garnisoniteenistus	3 „
Väliteenistus	5 „
Jalaväe eeskiri	5 „
Laskeasjandus	1 „
Klp. asjandus	2 „
Sideasjandus	4 „
Välikindlustamine	4 „
Kehalise kasvatus eeskiri	2 „
Gaasiasjandus	1 „

Kokku 30 loengut

Nähtavasti on loengud mõeldud peamiselt sissejuhatustena praktilisteks õppusteks.

Peale selle on ette nähtud eraldi veel

2 loengut topograafias ja

4 „ jalavägi lahingus.

Praktilised õppused toimuvad kehalise kasvatusel, vp ja kk materjalosa, lasketehnika, taktikalise ettevalmistuse (üksik- ja jaoõppus) jne. alal. Peale selle toimutatakse õppe- ja lahinglaskmisi.

Teisel aastal võib üliõpilane valida oma le eriala-väeliigi ja edasine õppetöö sünnib juba selle eriala või väeliigi kava kohaselt.

Jalaväe kursusel võetakse läbi peamiselt need eeskirjad, mis käsitlevad jalaväe lahingutegevust. Harjutustega maastikul õpetatakse üliõpilasi praktiliselt juhtima rühma igasuguses olukorras. Käsitlemist leiavad side, luure, laskemoonaga varustamise, välikindlustamise, kaardilugemise, silmamõõdulise ülesvõtte tegemise küsimused. Korraldatakse õppe- ja lahinglaskmisi ning kehalisi harjutusi.

Ratsaväe kursusel käsitletakse põhjalikumalt ratsaväeteenistusse puutuvaid eeskirju. Võetakse läbi ratsaväelase üksikõppus, jalastumine ja lahinguõppus jalarivis jao piirides. Käsitlemist leiab nii teoreetiliselt kui ka praktiliselt.

*) Vt. „Sõdur“ nr. 48. s. a.

reetilisel kui praktilisel ratsaväe taktika. Kord nädalas on ratsasõit. Kehalist kasvatus on 16 korda kursuse kestel.

Üliõpilased, kes edaspidi soovivad astuda suurtükiväkke, peavad sooritama katsed matemaatikas (kui ülikooli juures ei ole patareid). Nähtavasti on suurtükiväe kursused ainult mõne üksiku ülikooli juures.

Arstiteadlased, farmatsöidid ja hambaarstid lähevad esimesel aastal sõjalise õppuse läbi koos teiste erialade üliõpilastega. Teisel aastal saavad nad eriettevalmistuse sõjaväe sanitaarasjanduse alal. Veterinaararstiteaduskonnas õppivad üliõpilased teevad kogu sõjalise õppuse läbi koos ratsaväe alal õppivate üliõpilastega ja peale selle veel erilise sõjaväe veterinaarkursuse. Üliõpilased, kes valmistuvad mitmesuguste abiteenistuste vastu, teevad esimesel aastal sõjalise õppuse läbi koos teiste erialade üliõpilastega, teisel aastal antakse neile eriettevalmistus, valmistades neist tagavaraväe administratiiv, intendandi jne. ohvitseride kandidaate.

Sõjaline õppetöö ülikoolis kestab 15. oktoobrist (15. novembrist) kuni 30. juunini (15. juulini).

Distsipliini hoidmine sõjalistel õppustel sünnib samade abinõudega, mis harilikult maksivad ülikoolis. Karistusabinõuks on sõjalise õppuse sooritanuilt eesõiguste äravõtmine.

Sõjalise õppuse lõppkatsetele lubatakse vaid neid üliõpilasi, kes aastatelt vastavad ja kes on läbi teinud sõjalise õpetuse täielise kursuse. Katsed korraldatakse kord aastas iga väeliigi alal, eriliselt katsekomisjonilt, kindlaksmääratud kohtades üle maa. Katsetulemuste lõplik hindamine sünnib Pariisis, sõjaministrilt määratud keskkomisjoni poolt. Keskkomisjonile saadetakse kohtadelt kõik katsmaterjalid ja hinded, mille põhjal siis lõpulikult valitakse välja need, keda tunnustatakse kursuse lõpetanuks. Viimaste nimed avaldatakse „Journal Officiel'is“, ära tähendades ühtlasi üliõpilaste tegevasse teenistusse vastuvõtmise bürood.

Üliõpilane, kes on sooritanud sõjalise õpetuse täieliku kursuse ülikoolis ja keskkomisjoni poolt selleks vääristatud, võib tegelikku kaitseväeteenistusse minekul konkursita pääseda tagavaraväeohvitseride kooli. Pärast 6-kuise teenistuse ärakandmist ja tagavaraväeohvitseride kooli lõpetamist armees võidakse teda kõrgendada tagavaraväe nooremleitnandiks, nii et ta ülejäänud

sundusliku kaitseväeteenistuse aja teenib armees ohvitserina.

Sõjalise õpetuse sooritamisel saadud lõputunnistus ja seega õigus pääseda tagavaraväeohvitseride kooli on jõus ainult teenistuse saamise aasta novembrini ja järgneva aasta maini, olenedes sellest, missugusesse sissekutsesse kuulub üliõpilane.

4. Itaalia.

Itaalia üliõpilaste ja kõrgemate koolide õpilaste sõjaliseks ettevalmistamiseks on loodud kaks organisatsiooni: üliõpilaspataljonid ja üliõpilasmiihits.

Kõik üliõpilased, kes pole armees teeninud, peavad astuma kas üliõpilaspataljoni desse („Gruppi universitari Fascisti“) või üliõpilasmiihitsasse.

Esimesel õppeaastal on sõjalise õpetuse eesmärgiks anda üliõpilasile sõjaline põhiettevalmistus ja kujundada neist jaoülemaid.

Teisel õppeaastal on õppetöö eesmärgiks üliõpilaste ettevalmistamine rühmaülemaks — nooremohvitseriks.

Sõjaline ettevalmistus ülikoolis toimub peamiselt talvekuudel. Suvekuudel, õppetöö vaheajal, korraldatakse üliõpilasile erikursused tagavaraväeohvitseride koolides, kus nad saavad ettevalmistuse selle väeliigi alal, kuhu nad soovivad astuda minekul tegevasse sõjaväeteenistusse.

Üliõpilaste talvine õppetöö täiendatakse sõjateaduslike loengutega, mida peavad ohvitserid ja akadeemilised õppejõud — professorid. Loengud haaravad sõjaajaloolisi ja üldisi riigikaitse puutuvaid küsimusi. Erialised loengud toimuvad ballistika, relvakonstruksiooni, sõjagaasi jne. aladel. Üliõpilasile-eriteadlasile korraldatakse eriettekandeid väljakirurgia jne. alal. Kõikide nende talveperioodil peetavate ettekannete eesmärgiks on üliõpilaskonna teaduslik ettevalmistamine sõjaasjanduse alal. Ühtlasi valmistatakse sel teel ette jõude teotsemiseks sõjatööstuse alal sõjakorral.

1924. a. 23. oktoobril kuningliku dekreediga viidi sisse kõikidesse matemaatika loodusteaduskondadesse järgmised sõjalised ained: ballistika, suurtüki materjalosa, raadiotelegraafiasjandus, sõjakeemia ja laevandus.

Nende ainete kursused on arvestatud kolme kuu peale. Üliõpilased on kohustatud läbi kuulama need ained ja sooritama katsed vähemalt kahes aines. Katsete sooritamisel saavad üliõpilased vastava tunnis-

tuse, mida arvestatakse nende ülendamisel tagavaraväeohvitserideks.

Õppejõududeks ülikoolides on aktiiv- teenistuse ohvitserid, kusjuures õppetööde juhatajateks ülikoolides on kõrgemad ohvitserid. Sõjalist õppetööd inspitseerib partei sekretär.

Üliõpilased, kes ülikoolis sõjalise õp- puse läbi teinud täies ulatuses ja kõik ette- nähtud katsed sooritanud, võivad sõja- väkke sundaega teenima minna tagavaraväe leitnantidena. Seejuures teenistusaeg on neil lühem.

Alates 1925. a. korraldatakse etteval- mistuskursused sõjaväe lenduritele. Osa- võtjad saavad tasuta ülalpidamise ja lõpe- tamisel rahalise preemia.

1926. a. võttis sõjalisest ettevalmistusest osa 78.000 üliõpilast ja 1927. aastal juba 150.000 üliõpilast.

5. Poola.

Sõjaline õpetus poola kõrgemates õppe- asutistes pole veel välja kujunenud. Prae- gu teostatakse üliõpilaste sõjalist etteval- mistamist akadeemiliste leegionide kaudu. Õppetöö eesmärgiks on nagu Prantsus- maalgi valmistada ette kandidaate tagavara- väeohvitseride koolide tarvis. Tagavara- väeohvitseride kooli peab üliõpilane läbi tegema sundusliku sõjaväeteenistuse ajal.

Kavatsus on sisse viia üliõpilaste sun- duslik sõjaline ettevalmistus, kusjuures esi- mese kahe aasta kestel üliõpilased peaksid tegema läbi tagavaraväe allohvitseri kursuse ja järgneva kahe aasta kestel tagavaraväe ohvitseri kursuse. Ettevalmistus tagavara- väeohvitseride kursusel toimuks sel erialal, mis on kõige lähem vastava õppeasutise eri- alale.

(Järgneb.)

Lennuki koormatused lennus.*)

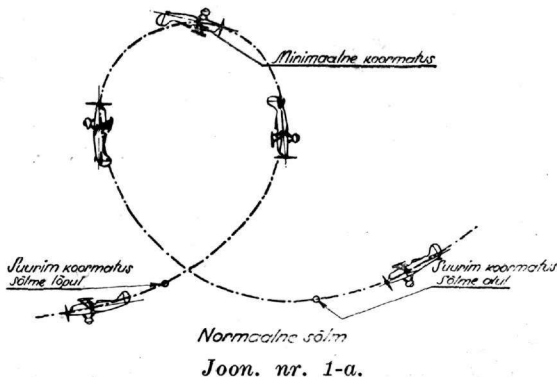
Major V. Post.

P.-A. Ühendriikides toimetatud katsete tulemused.

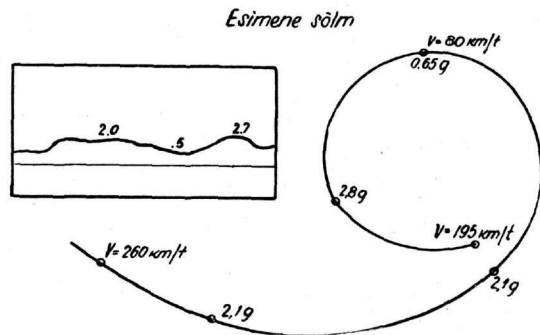
1924. a. P.-A. Ühendriikides lendur Ja- mes Dolittle toimetas mitmesuguste ma- nõövrите sooritamisel esinevate kiirenduste mõõtmisi lennukeil P. W. 7 Northon tüü- bilise accelerograafiga. Katsetel saadud tu- lemused olid järgmised:

1. Suur, väga sujuvalt alustatud sõlm algkiirusega 260 km/t:

- sõlme alul peaaegu ühtlane kiirendus 2 g,
- sõlme tipus kiirus 80 km/t ja kiirendus 0,5 g,

- sõlmest väljatulekul kiirus 195 km/t ja suurim kiirendus 2,7 g (joon. 1-a ja 1-b).

2. Sõlm algkiirusega 260 km/t. Sõlme alul juhise omapeale tõmbamine veidi kiirem kui esimese sõlme juures:

- sõlme alul kiirendus 3,4 g,
- sõlme tipus kiirus 96 km/t ja kiirendus 1,2 g,
- sõlmest väljatulekul kiirus 200 km/t ja kiirendus 3,3 g. See sõlm oli peaaegu sõõr sõlme alguse ja lõpuga samal kõrgusel (joon. 2).

*) Vt. „Sõdur“ nr. 48 s. a.

3. Sõlm algkiirusega 260 km/t. Sõlme alul juhisi võrdlemisi järsult omapeale rebitud:

- sõlme alul kiirendus 6,1 g,
- sõlme tipus kiirendus 0,9 g,
- sõlmest väljatulekul kiirendus 3,1 g (joon. 3).

4. Katsete tulemustes on märgitud veel kaks sõlme, mis on sooritatud väiksemate algkiirustega. Mõlemate sõlmede sooritamisel esinenud kiirendused ei ole ületanud 2,8 g.

Kõik joonistel näidatud sõlmede traektoriumid on saadud kiirenduste graafiku test matemaatilisel teel ning selle tõttu on sooritatud manöövreid õiged reprodutsioonid.

5. Spiraalidel esinevate kiirenduste suurused olenevad kiirusest ja spiraali raadiusest. Saadud diagrammid näitavad, et esinenud kiirendused spiraali iseloomust olenevalt on olnud 2 g — 5,5 g (joon. 4).

6. Kiirkeeriste sooritamisel esinevad kiirendused on olnud võrdlemisi suured. Nelja ja kiirkeerise sooritamisel kiirendused olid:

- 5,4 g,
- 6,2 g,
- 6,4 g,
- 7,2 g (joon. 5).

7. Pööris põhjustas maksimaalse kiirenduse 2,6 g (joon. 6).

8. Kolmele punktile maandumisel kiirendused ei ulatunud üle 2,2 g. Ratastele maandumisel maks. kiirendus oli 5,2 g (joon. 7).

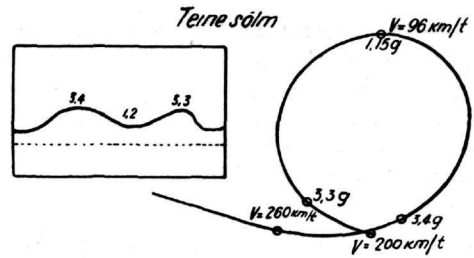
9. Pikeest kiirusega 260 km/t võrdlemisi järsult välja tulles esines maks. kiirendus 7,8 g (joon. 8).

10. Rahutust õhkkonnast põhjustatud kiirendused katsete tulemuste järgi ei ole tõusnud üle 2 g — 2,2 g (joon. 9).

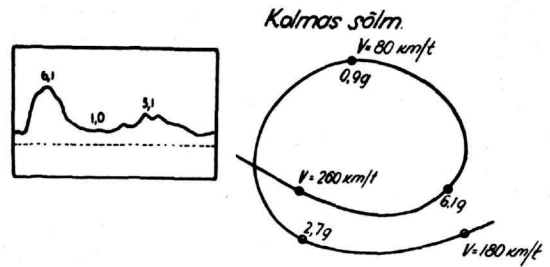
Inglismaal toimetatud katsete tulemused.

1930. a. inglased toimetasid rea katseid ühe- ja kahekojalistel lahingulennukitel eesmärgiga selgitada kiirenduste suurusi, milleliseid kutsuvad esile korralikult ja õigesti sooritatud mitmesugused manöövrid.

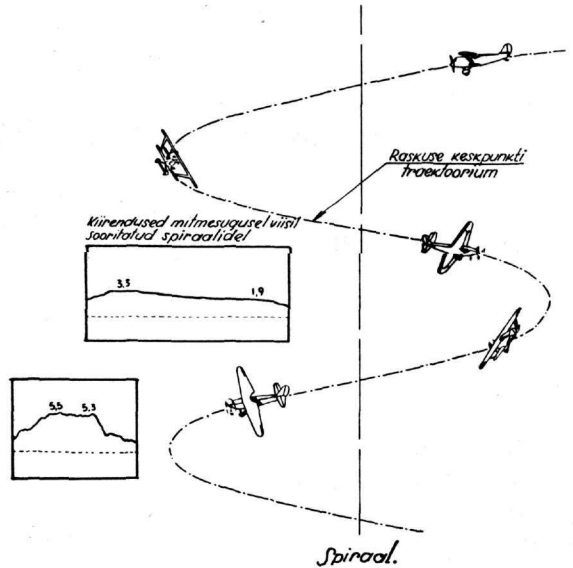
1. 47 normaalset sõlme ühekojalisel lahingulennukil andsid:

Joon. nr. 2.

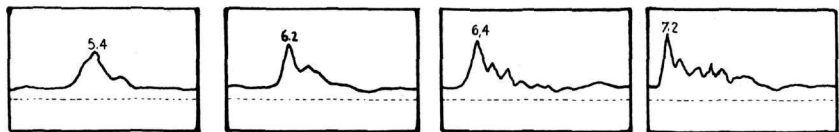

Joon. nr. 3.

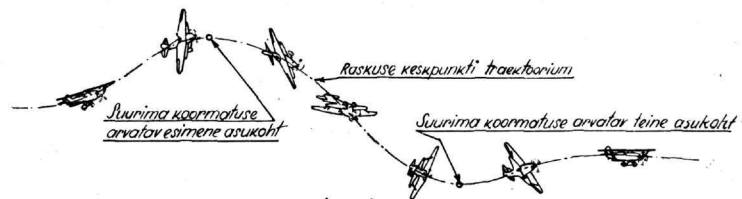

Joon. nr. 4.

Kiirkeeristel esinenud kiirendused

keerised

Joon. nr. 5.

— sõlme alul kiirenduse 2,7 g,
 — sõlme tipus kiirenduse 1,05 g,
 — sõlmest väljatulekul kiirenduse 2,9 g.
 25 normaalset sõlme kahekohalisel lahingulennukil andsid:

- sõlme alul 2,6 g,
- sõlme tipus 0,3 g,
- sõlmest väljatulekul 2,6 g.

2. 16 spiraali ühekohalisel lahingulennukil andsid kiirendused 0,7 g — 3,1 g.

3. 27 sügavat pöörangut andsid keskmise kiirenduse 2,9 g.

4. 21 pikeest väljavõtmist andsid keskmise kiirenduse 3,15 g.

5. Rahutust õhkkonnast olenevad kiirendused ei ulatunud üle 3 g.

Võrreldes ameeriklaste ja inglaste katseid näeme, et

- Ameerikas, kus jõhkralt toimitud manöövritega püüti selgitada võimalike suuremaid kiirendusi, lendur James Dolittle ühelgi juhul ei saavutanud üle 7,8 g,
- Inglismaal, kus katsete aluseks oli manöövrite õige sooritamine, maksimum kiirendus oli ainult 3,2 g.

Meil toimetatud katsete tulemused.

Meil toimetati katseid ühekohalisel lahingulennukitel ja õpetreenerlennukitel. Katsete eesmärgiks oli selgitada kiirendusi, millised esinevad õigesti sooritatud mitmesugustel manöövritel, kontrollides seega ühtlasi meie lendurite lendamise oskust.

1. Normaalne sõlm ühekohalisel lahingulennukil andis kiirendused 2,5 g — 3 g.

2. Aeglane keeris ühekohalisel lahingulennukil põhjustas kiirendusi 2,4 — 2,7 g.

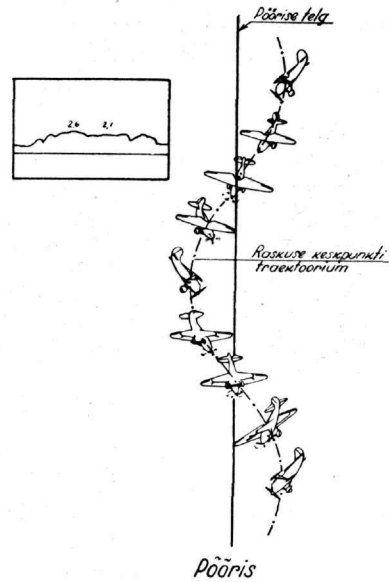
3. Poolkeerist sõlme tipus ühekohalisel lahingulennukil näitas kiirendusi 3,4 g kuni 3,7 g.

4. Sügavad pöörangud ühekohalisel lahingulennukil andsid 2,3 g — 2,9 g.

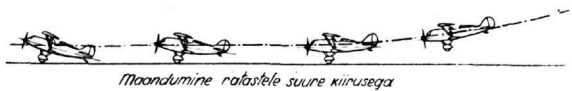
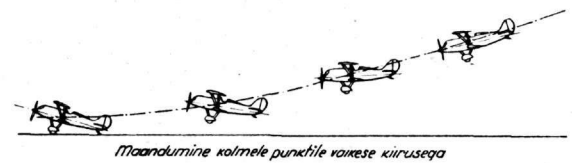
5. Pikeest väljavõtmisel näitasid kiirendusi 2,3 g — 2,6 g (joon. 10).

Õpetreenerlennukitel saavutati järgmised tulemused:

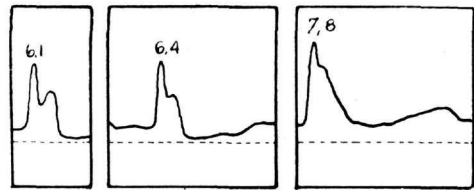
- 1. Sõlm 2 g — 3,2 g.
- 2. Aeglane keeris 2 g — 2,4 g.
- 3. Poolkeerist sõlme tipus 3,2 g — 3,3 g.
- 4. Ületüüva pöörang 2,5 g — 3,3 g.
- 5. Pööris 2,3 g.
- 6. Sügav pöörang 2,5 g — 3,2 g.
- 7. Liuglemine sügava pööranguga (spiiral) 1,6 g.
- 8. Kiirkeeris — 4,1 g (joon. 11 ja 12).

Joon. nr. 6.

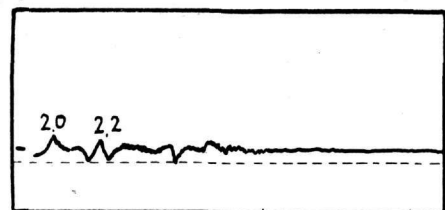

Joon. nr. 7.

Dikeedest väljatulekul saavutatud kiirendused.

Joon. nr. 8.

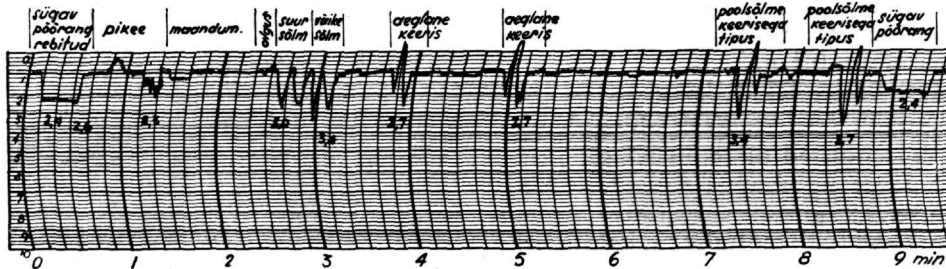

Kiirendused rahutus õhkkonnas

Joon. nr. 9.

Saadud tulemused on üldiselt kooskõlas Inglismaal toimetatud katsete andmetega ja lubavad ka rahuldavaid järeldusi teha meie lendurite oskuste tasapinna kohta.

Neis valemis esinevaist tegureist konstantseid on ainult S ja l . Kõik teised võivad igal momendil muutuda kas üksikult, paarikaupa või kõik korraga.

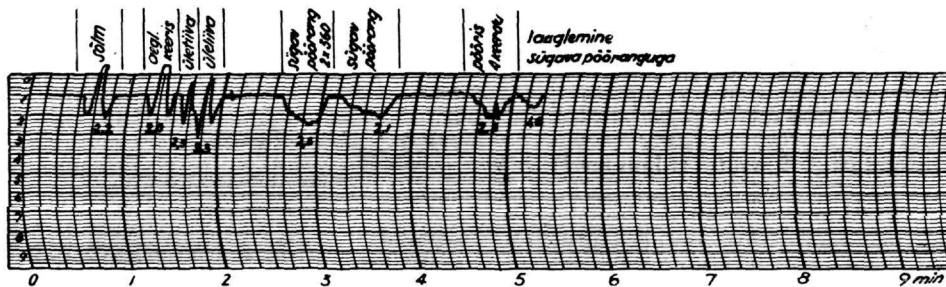

Ühekohalise lahinglennukil saavutatud kiirendused.

Joon. nr. 10.

Rahutust õhkkonnast tingitud kiirenduste mõõtmisi meil seni ei ole toimetatud. Võib aga arvata, et need ei ole suuremad, kui näitavad inglaste ja ameeriklaste mõõtmised. s. o. 2 g – 3 g.

Oletame, et lennuk kohtab horisontaalset puhangut kiirusega v , mis suurendab õhuvoolu olemasolevat kiirust lennuki suhtes. Eespool antud laused selle puhangu tõttu muutuksid momentaalselt järgmisteks:

Õppeleenukil saavutatud kiirendused.

Joon. nr. 11.

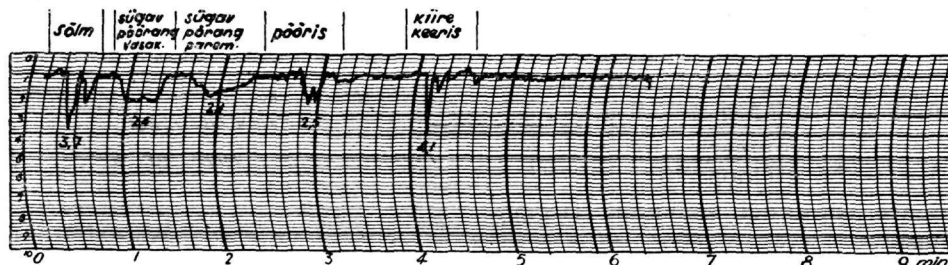
Rahutu õhkkonna mõju lendur ja lennuk harilikult saavad tunda kõige sagedasmini. Sel põhjusel võiksime lähemalt vaadelda rahutust õhkkonnast tingitud kiirenduste põhjusti.

$$P_1 = C_p \rho S (V + v)^2$$

$$R_1 = C_r \rho S (V + v)^2$$

$$M_1 = C_m \rho S (V + v)^2$$

kus v on horisontaalse puhangu kiirus.

Treenleenukil saavutatud kiirendused

Joon. nr. 12.

Otselennus lennuki tasakaal väljendub järgmiselt:

$$\text{Tõstejõud } P = C_p \rho S V^2$$

$$\text{Takistus } R = C_r \rho S V^2$$

$$\text{Moment } M = C_m \rho S V^2 l$$

Niipea kui muutub õhuvoolu suhteline kiirus, muutuvad otsekohe ka kandepindadel ja lennuki teistel osadel esinevad jõud. Kandepindadel esinevate jõudude muutmine annab ennast tunda lendurile lennuki järskude visketena üles või allapoole.

Peale horisontaalse puhangu niisuguseid tõukeid võib põhjustada ka vertikaalne puhang, mis muudab k/p -de tõstenurka — seega ka tõstejõu abiarvu, või lihtsalt õhutiheduse (ρ) muutumine, mis, nii kui antud valemitest näeme, samuti muudab lennuki osadel esinevaid jõudusid. Kahe viimase asjaolu üheaegsel esinemisel saaksime

$$P_2 = (C_p + \Delta C_p) (\rho - \Delta \rho) SV^2$$

$$R_2 = (C_r + \Delta C_r) (\rho - \Delta \rho) SV^2$$

$$M_2 = (C_m + \Delta C_m) (\rho - \Delta \rho) SV^2$$

Kõikide nende tegurite muutumised esinevad lennus üksikult, paarikaupa või korraga peaaegu momentaalselt ja kutsuvad selle tõttu esile kiirendusi, mis põhjustavad lennuki osadel dünaamiliste koormatuste esinemist.

Sooritades mõnda eriti lennukit koormavat manöövrit, näiteks pikeest väljavõtmist oskamatult väga rahutus õhkkonnas, lendur võib sattuda olukorda, kus õppe ja ka lahingulennuki konstruktiivne tugevus ei ole küllaldane esinevate koormatuste talumiseks. James Dolittle saavutas kiirkeerisel maks. kiirenduse 7,8 g. Oletame, et sellele oleks juhuslikult liitunud rahutu õhkkonna maks. kiirendus 3 g, andes kokku kiirenduse 10,8 g, mis tähendab, et lennuki iga osa ja lenduri kaal muutuks 10,8-kordseks. Niisugust kiirendust harilikud õppelennukid ja ka kahekohalised lahingulennukid, milliste koormatuse tegur Inglismaal käesoleva aasta kevadeni oli 7 ja 9, ei suudaks taluda mõningate osade purunemata.

Kui arvestada seda, et lennuki konstruktsioonilt nõutakse veel 1,5–2-kordset tugevuse tagavara maksimaalse koormatuse suhtes võimalikkude väiksemate materjali ja ehitusvigade ja teenistusesoleku kahjulikkude mõjude esinemise vältimiseks, siis suur osa praegu teenistuses olevaid ühekoohalisi lahingulennukeid (koormatustegur 10–12) võiksid niisuguste suurte dünaamiliste koormatuste tagajärjel ka puruneda.

Selliseid koormatusi võiksid vabalt taluda ainult kõige moodsamad ühekohalised lahingulennukid, milliste koormatustegurit, tänu materjalide omaduste jõudsale tõusule, on suudetud tõsta 16 peale, ilma et selle all üleliigse raskuse tõttu kannataksid lennuomadused. Koormatusteguriga 16 lennuk kahe eespoolmargitud ebasoodsa asjaolu (oskamatu juhtimine ja rahutu õhkkond) kokkusaatumisel omaks veel umbes 1,5 kordse tugevuse tagavara

$$(7,8 + 3) \times 1,5 = 16,2.$$

Rääkides lennus esinevatest kiirendustest ja nende mõjust lennukile, ei saa jätta tähelepanemata lennuki juhti ja seda, milliseid kiirendusi või koormatusi suudab taluda inimese organism.

Katsed näitavad, et lendur suudab taluda võrdlemisi suuri lühiajalisi kiirendusi, kuid märksa väiksemate, kestvalt esinevate kiirenduste mõjul tunneb ebamugavusi ja võib minestuda.

1928. a. ameerika lendurid ametlikkudel katsetel pikeest väljatulekul on korduvalt saavutanud lühiajalisi maks. kiirendusi kuni 8 g ilma muu tagajärjeta, kui möödaminev ebamugavuse tunne. Ühtlasi märgitakse aga, et lendur, kes ühe manöövri järsul sooritamisel saavutas 10,5 g, sai tõsiseid sümptomeid vigastusi, mis teda viisid kaheks kuuks haigemajja.

Shneideri karika võistlustest osa võtnud lendurid märgivad oma kogemuste kohta, et pöörangutel suure kiirusega nendel läks silmi ees mustaks. Arvestus näitab, et pöörangutel niisuguse kiirusega esines kestvalt mitme sekundi jooksul kiirendus 4,5 g. Sama kiirendus 4,5 g, tõustes hetkeks isegi 6 g peale, esinesed ainult 1–1,5 sek. kestel, põhjustas vaid nõrgalt tunduva ebamugavuse.

Selili olekus toimitud manöövrite kohta märgib P. A. Ühendriikide lennuväe ltn. Williams, et eest üleminekul selili olekusse ja järgneval tagurpidi sõlmel saavutati hetkeks maks. kiirendus — 4 g, seega üldine kiirendus 5 g, mis selili olekus on märksa ebamugavam kui normaalasendis.

Eespooltoodust näeme, et inimorganismi füüsilise vastupidavuse piirid lennus esinevatele koormatustele katsete varal on enam-vähem teada. Sel põhjusel on asutud seisukohale, et lennukit pole mõtet ehitada vastupidavamana kui seda on lenduri organism. Seega praegused maksimaalsed koormatustegurid 15–16, mis lubavad kiirendusi kuni 10 g umbes 1,5-kordse konstruktiivse tugevuse tagavaraga, näivad olevat küllaldased ja nende edaspidine ületamine ei peaks olema tarvilik. Nõutav koormatustegur oleneb muidugi lennuki tüübist, sest suurel kaubanduslennukil, milline ei tarvitse sooritada keerukaid manöövreid, see võib olla märksa väiksem kui kunstlennuks ja kaitsevaelisteks otstarveteks määratud lennukitel.

Kõigist eespooltoodust näeme, et lennuki kiiruse ja suuna muutumiste tõttu manöövrite sooritamisel ja vähemal määral ilmasitiku mõjul või kõigil põhjusil üheaegselt

esinevad mitmesuguse suurusega kiirendused. Kiirendused põhjustavad väga mitmesuguse ulatusega koormatusi. Neid koormatusi ei tarvitse tunda mitte ainult lennukite konstruktorid, vaid ka lennukite tegelikud kasutajad — lendurid.

Lendurid peavad olema teadlikud selles, milliseid koormatusi suudab kanda nende enda organism ja milliseid koormatusi võib panna kandma teatud tüüpi lennukeid. Nende küsimuste selgitamiseks lendavale koosseisule, samuti lennukile või inimorganismile lubatud piiride ületamise vältimiseks, kaubandus- või kaitsevaelisi lennukeid on hakatud varustama accelerograafidega.

Selle instrumendi korduva kaasavõtmisega lendur viimistleb oma lennuoskuse niisuguseks, et sooritab kõiki manöövreid, koormates lennukit ja iseennast minimaalselt.

Kiirendusmõõtja ja accelerograafi kasutamist leiame ka lennukoolides lendurõpilaste lendamise iseloomu tundmaõppimiseks, eriti väljaõppe aeroaatilises osas. Kiirendusmõõtja kasutamine võimaldab seletada õpilastele kõiki vigu, ka niisuguseid, millised instruktorilt võivad jääda tähelepanemata. Sel teel iga lenduri tegelikest võimetest saadakse selge pilt, mis võimaldab otstarbekalt suunata tema edaspidist väljaõpet ja teenistuskäiku.

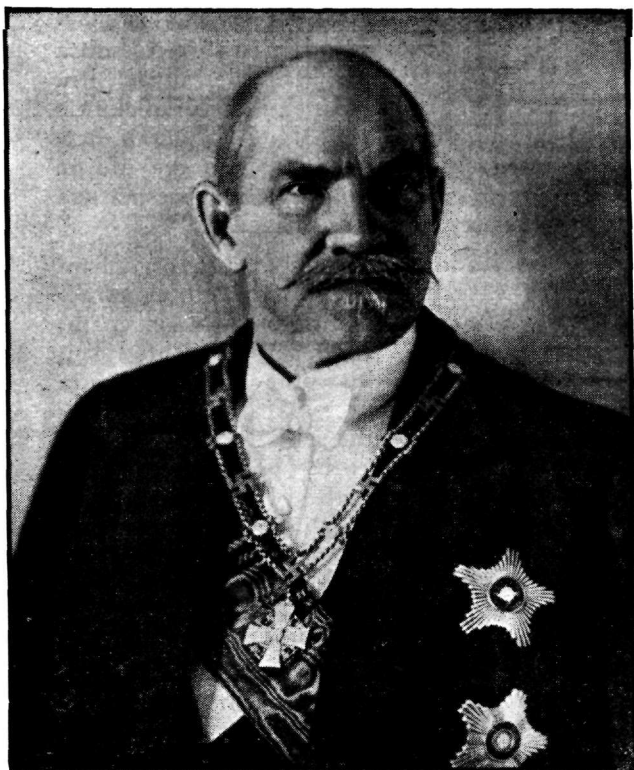
Soome Vabariigi aastapäeva puhul

6. detsembril 1934. a.

Soome rahvas on õieti alati olnud vaba, isegi neil aegadel, kus tal puudus riiklik iseseisvus. Seistes pikemat

aega ühenduses talupoegade riigi, Rootsiga, kus talupojaseisusel oli riiklikus elus suur, sageli otsustav mõju, said ka soomlased sama vabaduse osaliseks, mis oli valitsemas Rootsis. Kuigi ajajooksul pääses Soomes kaunis suurel määral mõjule rootsi kultuur ühes rootsi keelega, tundis soome rahvas end oma valdavas enamuses ikkagi vabana ja rahvuslikult iseseisvana, ja soomlase omapärane iseloom tegi temast ühe maailma tugevaima inimese. Ei ole vaid juhuslik nähe, et soomlased seisavad spordi alal rahvaste keskel esikohal — võltes arvesse elanike hulka. Otse imetlemisväärne energia, koos haruldase visaduse ja püsivusega ning rahva suure iseteadvusega annab soomlasile sellise ründejõu, mille varal saavutatakse häid tulemusi kõikjal, kus vajatakse inimeselt täielist isiku panust. Iseäranis see suur iseteadvus, mis võib mõnelgi juhul muutuda lausa kangekaelseks, on eriti väikerahva saatuses mitte harva lausa otsustava tähendusega.

Kui rohkesti soomesugu rahvaid muutus aastasadade kestes venelasiks, soomlased aga jäid kindlasti püsima puhtate, slaavi mõjutusest täiesti vabade soomlastena, siis ei tule siin tänada üksi seda asjaolu — kuigi see on väga tähtis — et soomlased ei sattunud varem aegul politiliselt vene võimu alla, vaid siin on mööduandvad ühtlasi tõulised tegurid. Keeleline sugulus üksikute soomesugu rahvaste vahel näib olevat suurem kui tõuline. Soome rahva rassilised sugemed kannavad nähtavasti sellist

P. E. Svinhufvud.

Soome Vabariigi president ja kaitsevõgede Ülemjuhataja.

koostuslaadi, mis on kujundanud vaimliselt kui ka kehaliselt tugeva rahva. Sellisele rahvale on vabadus ja iseseisvus väärtuseks, millest ta ei loobu iial ega milgi tingimusel, isegi kui ta on sunnitud ajuti alistuma võõrale ülivõimule.

Meie nägime, kuidas soomlased ei kaotanud julgust tsaarivalitsuse tumedamailgi päevil, kus hakati soome rahva õigusi järjest enam jalge alla tallama ja püüdma temalt riisuda rahvuslik omapära. Toetudes kindlasti oma õigusele elada oma iseseisvat rahvuslikku elu, seisis kogu soome rahvas järsult ja vankumatult vastu kõigele, mis oli sihitud Soome vabaduste kitsendamisele. Väga väike oli Soomes nende hingeliselt nõrkade või omakasupüüdlike inimeste arv, kes soovitasid leppida nende arust paratamatusega ja anda järgi tsaarivõimu survele. Rõhuv rahva enamus lausus koos Juhani Ahoga: „Kustuta sina, mina sütitan!“ Sina ei suuda kustutada vabadusiha soome rahva hingest!

Ja niipea kui tuli saatulik ajajärk, kus vene võim hakkas osutama nõrgenemise märke, ruttasid soome noored, hoolimata suurtest hädaohtudest, võõrsile, et seal vajasid valmistuda hetkele, kus maa kutsub rahvast astuma välja relvis jõuga. Teist teed ei jäänud soomlasile, sest vene valitsus oli, täiesti mõistetavast ettevaatusest, saatnud juba ammu Soome riigikaitse jõud laiali. Ning kui siis viimaks saabus silmapilk, kus rahvuslikult iseteadvamad Vene riigi rahvad võisid asuda endamääramise teostamisele, seisis kogu Soome rahvas selle liikumise eesotsas.

Kuuludes aastasade kestes lääne kultuuri piirkonda, on soome rahvas seisnud ühes teiste põhjamaa rahvastega järjest selle kultuuri kaitseks oma kohal, eriti põhjamaade, nii ka Balti ranniku iseseisvuse ja vabaduse eest. On kindel, et Gustav Adolf ei oleks kunagi viinud oma vägesid üle Balti mere, et lüüa Breitenfeldi ja Lützeni lahinguid, kui Saksa keisrivõim ei oleks ähvardanud Läänemere vabadust. Ja neis põhja rahvaste otsustavais võitluses ei olnud soomlaste panus väike.

Kui seitsekümmend aastat hiljem Rootsi Raudpea püüdis tagasi tõrjuda Balti rannikule tungivat idamaist ilma, siis olid ka soomlased Narva all Rootsi kangelaskuningaga kaasas. Ja kui kakssada aastat hiljem tuli Balti ranniku rahvastele juhus saada riiklikult iseseisvaks, siis ei kõhelnud soomlased hetkegi, et astuda võimalust mööda appi lõunapool Soome lahte asuvatele, samuti eeskätt läänekultuuri piirkonda

Marssal Mannerheim.

Vägede Ülemjuhataja Soome Vabadussõjas.

kuuluvaile rahvaile. Kuigi Soome abi oli eesrinnas mõeldud eestlasile, tuli ta samuti kasuks ka lätlasile ja leedulasele. Ei jää vähematki kahtlust selles, et kõigi nende rahvaste huvid on iseseisvuse kaitsmise seisukohalt täiesti ühesugused.

Seda Soome abi, mille kõrbline väärtus oli vahest veel suurem kui aineeline, on eesti rahvas alati kõrgesti hinnanud ja tunnustanud. Samuti usub eesti rahvas kindlasti, et kui peaks tulema kord jälle aeg, mil lõunapool Soome lahte asuvad rahvad satuvad hädaohtu, kaotada oma vabadus ja riiklik iseseisvus, siis

tunneb kogu soome rahvas üksmeelselt, et tema elulised huvid on niisama lähedas seoses nende rahvaste eluliste huvidega, nagu nad olid 1919. a.

On seepärast loomulik, et eesti seltskond tunneb väga elavalt kaasa Soome rahva rõõmudele ja muredele, sest need rõõmud ja mured on tõepoolest ka tema enda rõõmud ja mured. Eestile ei ole kaugeltki ükskõik, milline on Soome, vaid tugev ja võimas Soome suurendab mitte vähesel määral Eesti enda riiklikku julgeolu.

17. aastat vaba ja iseseisvat riiklikku elu on viinud soome rahvast seesmise jõu ja ühtehoiu poolest palju edasi. Ka majanduslikult on Soome, hoolimata kriisiajast, arenenud üsna jõudsasti. On väljaspool iga kahtlust, et Soome riik seisab põhjamaade keskel tugeva jõuna.

Eesti rahvas, elades vaimus koos oma vennashõimu rõõmupäeva, soovib oma põhjapoolsele naabrile edaspidiseks jõudu oma riigi tugevuse ja kultuuri arendamise töös!

Põltsamaa – „Oberpahlen“, Pala (Paala).

Kolonelleitnant M. Kattai.

KSLOÜ sõjaajalooline ekskursioon vabadussõjaaegsetele lahinguväljadele viis meid 1. septembril s. a. Jõgeva, Aidu, Põltsamaa kaudu Viljandisse. Peatus Põltsamaal põhjustas ühingu ajaloo sektsiooni juhatust võtma kavva tutvumise Põltsamaa ajaloo ja Põltsamaa lossiga, mis oma rikkalike rokokoo-stiilis ilustistega on meil ajalooliselt harulduseks, esitades omal ajal valitsenud voolu ehituskunsti. Seejuures minule langes ülesanne tutvustada lp. ekskursioonist osavõtjaid Põltsamaa ajaloo kohta.

Ma ei kavatsenud lp. „Sõduri“ lugejaid koormata Põltsamaa ajaloo käsitlemisega, vaid tahan tutvustada olemasolevate vaadete ja Põltsamaa nime kohta ja selle väärtõlgitsemisega, mis põhjustanud eksisamme meie vanema ajaloo uurimisel.

Põltsamaa muistse Eesti iseseisvuseaja sündmusi uurides ilmneb, et balti-saksa ajaloolased oma uurimustes on püsinud kindlal arvamusel, et praeguse Põltsamaa lossi kohal olnud vanaeestlaste linnus, millele ehitatud pärast maa vallutamist ristirüütlite poolt orduloss. Seda mainib oma kroonikas ajaloolane Thomas Hiärn (lk. 134), sama oletab dr. phil. Karl Lövis of Menar oma „Burgenlexikon für Alt-Livland“ (lk. 88, 89), seda oletab ka F. Amelung oma „Studien zur Geschichte Oberpahlen und seiner industriellen Blüthezeit“ (lk. 7). Ka teised balti-saksa autoriteetid ajaloo alal, nagu G. Schirren, R. Hausmann, Th. Schiemann ja t. ei kahtle selles, et praeguse Põltsamaa lossi asemel on olnud kunagi muinaslinn.

Seejuures balti-saksa ajalooluurijad arvasid, et praegune Põltsamaa jõgi on ajalooline Paala jõgi, mille ligiduses 1217. a. 21. sept. nn. Madisepäeva lahingus langes Lembit. Sellest lähtudes arvati, et endise ordulossi ja praeguse Põltsamaa lossi asemel asetses Sakala vanema Lembitu linnus Leola.

Eesti ajalooluurijad on need väited täiesti ümber lükanud ja tõestanud, et ajalooliseks Paala jõeks on praegune Navesti jõgi — Pärnu jõe lisajõgi.

Esimesena Jaan Jung juba 1878. a. püstitab väite, et kui Suure-Jaani kihelkonnas Lõhavere (Lehova) ms. piirides on asetsenud vanaeestlaste muinaslinn, ja kui Läti Hindrek oma kroonikas on pidanud praegust Navesti jõge ajalooliseks Paala jõeks, siis peaks see muinaslinn olema Lembitu linnus, Leola¹⁾. Järgneval 1879. a. ilmunud raamatus „Nurmegunde maa ja Põltsamaa lossi ja linna aja loust“ J. Jung ütleb (lk. 12):

„Et Viljandi ligi ega Paala jõe lähedal kedagi muud kantsi ei olnud, keda Leole nimetatud, kui mitte Suure Jaani kiriku ligi Lehova mõisa ümber säärast ei olnud, siis peab Leole vana Paala ehk Põltsamaa kants olema olnud, kus vanem Lembitu valitsenud.“

Nagu eeltoodust selgub, ei ole J. Jung veel suutnud end lahti kiskuda balti-saksa autoriteetide mõjutustest, kuigi ta asub

¹⁾ J. Jung. „Sakala maa ja Viljandi lossi ja linna aja loust“, lk. 9.

kahtleval seisukohal nende väidete tõepärasuse kohta.

Veel aasta hiljem — 1880. a. — J. Jung võtab ette kaevamisi Lõhavere mäel. Kaevamisel leidus puuehitiste jäänuseid, põlemise puru, süsi ja põlenud palgitükke, mis olid kindlaks tõenduseks muinaslinna olemasolule.

Uurinud põhjalikult Läti Hindreku kroonikat selle tõlkimisel, J. Jung jõuab otsusele, et Läti Hindrek on pidanud Navesti jõge Paala jõeks, ja seepärast Sakala vanema Lembitu kantsi tuleb otsida Lõhavere mäelt. Seda arvab J. Jung järgmistel asjaoludel:²⁾

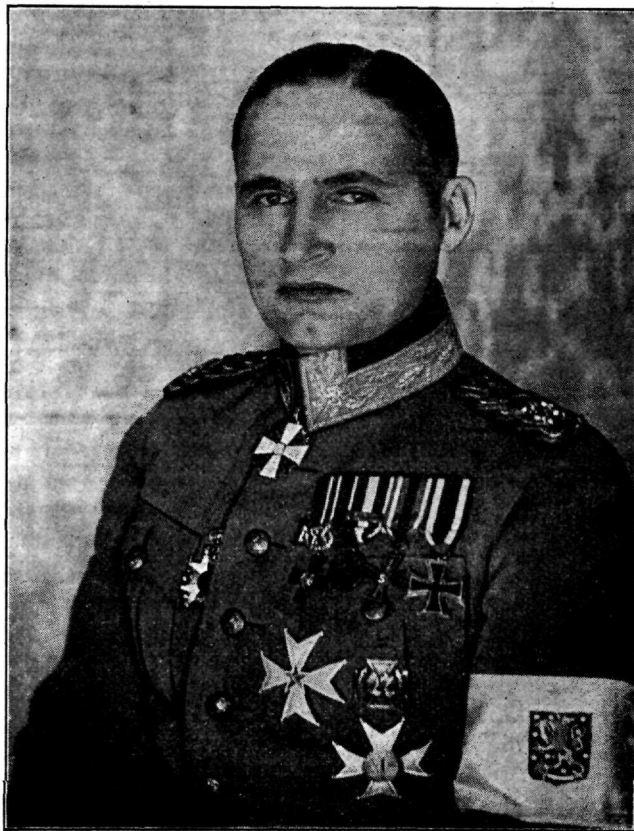
1. Maaala Viljandist Paala jõeni (otsejoones 25 km) on sakslased Läti Hindreku kroonika andmeil rüüstanud ühe päevaga. Maa rüüstamine Viljandist Põltsamaa jõeni (50 km) läbi soode ja metsade ühe päevaga ei ole võimalik; selleks on vaja vähemalt 2—3 päeva.

2. Läti Hindreku andmeil on Leola asetsenud mäe otsas, Põltsamaa orduloss aga tasandikul.

3. Nimi Lõhavere (saksa keeles Lehho-wa) tuleb meelde muistset Leola nime. Peale selle J. Jung leiab veel, et Lõhavere ümbruses leidub palju nimesid, mis tulevad meelde Lembitu nime, nagu Lemm-jõgi, Lemmuti talu, mida J. Jung arvab koguni Lembitu kodupaigaks. Sellest talust viinud tee üle soo Lõhavere kantsi. Tee jäljed olnud veel selgesti tunda ajal, mil J. Jung kaevamisi ette võttis.

Eesti ajaloo uurijate isa Villem Reiman Paala küsimuses alul sattus ka balti-saksa autoriteetide väärtõlgenduste mõju alla. Nimele Dr. K. O. Lindequist'i „Üleüldise ajaloo“ eestikeelse tõlke täiendamiseks koostatud eesti ajaloo osas (ilmus 1920. a. eriraamatuna H. Sepa toimetusel pealkirja all „Eesti ajalugu“)³⁾ V. Reiman 1903. a. Paala küsimuses püsib veel balti-saksa ajaloolaste vaatekohal.⁴⁾ Kuid 1909. a. kuukirjas „Eesti Kirjandus“ artiklis „Eesti kohanimed“ (lk. 407) V. Reiman jõuab otsusele, et Põltsamaa jõgi ei või olla ajalooline Paala jõgi, vaid praegune Navesti jõgi, ja seepärast ka Lembitu kants Leola ei asetsenud Põltsamaa ordulossi asemel, vaid selleks pidi olema Lõhavere mägi, kus J. Jung juba kindlaks teinud muinaslinna olemasolu. Neil asjaoludel ka Maadise päeva lahing (21. sept. 1217. a.) võis aset leida Viljandi ja Vastemõisa vahel asetseva Vanamõisa talu juures.

Soome Vabariigi aastapäeva puhul 06. 12. 34.

Kindralmajor Österman.
Soome kaitsevõime juhataja.

Kuid V. Reiman ei lahendanud küsimust, mis asjaoludel Põltsamaa jõgi saksa keeles kannab „Pahle“ nime ja Põltsamaa lossi ja linna veel praegugi nimetatakse „Oberpahlen“. V. Reimani arvamus, et „Oberpahlen“ on tuletatud Pahleni suguvõsa nimest, või jälle, et Paala nimi on Navestilt üle kantud Põltsamaa jõele, ei pea paika. Küsimust on põhjalikult uurinud ja oma väiteid teaduslikult põhjendanud mag. phil. R. Kenkman, Tallinna linnaarhiivi uuema osakonna juhataja⁵⁾. Toome alljärgnevas mõningaid tema huvi

²⁾ „Sitzungsberichte der Gelehrten Estn. Gesellschaft 1880“, lk. 138.

³⁾ Eesti biogr. leksikon, lk. 420.

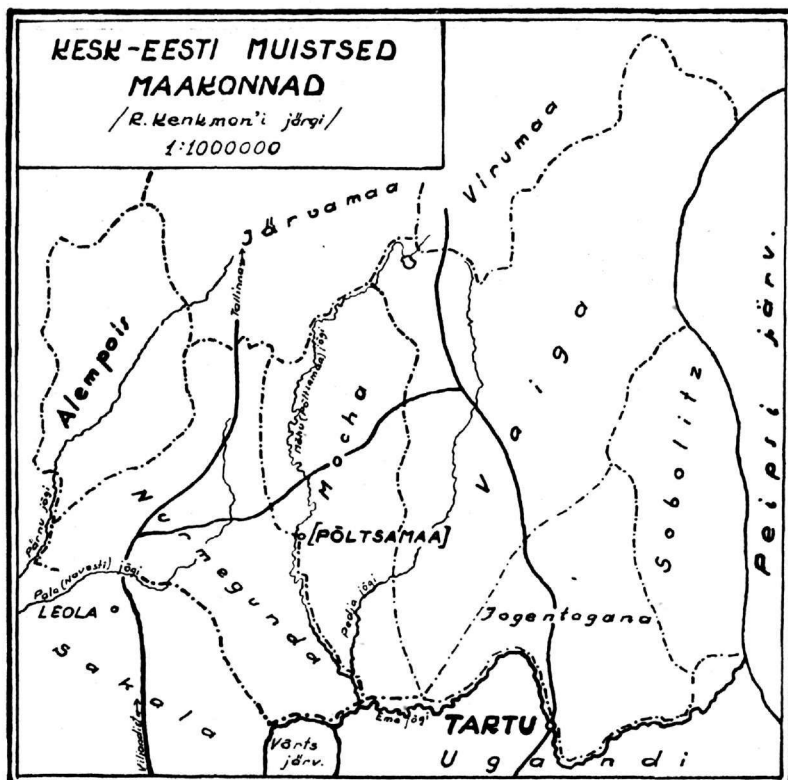
⁴⁾ V. Reiman, Eesti ajalugu, lk. 18.

⁵⁾ R. Kenkman, Über die Lage Pala-flusses. Ein Beitrag zur Topographie Mitteltestlands im 13. Jahrhundert. Sonderabdruck aus „Sitzungsberichte der Gelehrten Estnischen Gesellschaft“ 1931. Tartu 1932.

tavaid põhjendusi. Ajaloolise Paala jõe asukoht määratakse siin kindlaks vanade allikate põhjal, millest tähtsam Läti Hindreku kroonika. Selles teoses Paala nimi esineb 12 korda, misjuures 6 korral räägitakse jõest üleminekust. Jõest ülemineku koht kroonika andmeil pidi asetsema muitsel Sakalamaal, mille keskuseks oli Viljandi ja mis lõunapool Navesti jõge üh- tibus praeguse Viljandimaaga. Jõest üle- mineku eesmärgiks oli jõuda Järvamaale röövretkele ja ristiusku tooma. Uurides neid sõjakäike, tuleb jõuda kindlale otsu- sele, et ajalooline Paala jõgi pidi läbi löi- kama kõige lühema tee Sakalast Järva- maale. Seda arvesse võttes pidi Paala jõgi voolama idast läände või vastuoksa. Lühemaks lõunast põhjapool viivaks teeks on vana Riia-Viljandi-Tallinna maantee (vt. skeem), mis läheb üle Navesti jõe sama- nimelise mõisa juures ja viib Võhma, Eist- vere, Koigi kaudu Järvamaale. Põltsamaa jõgi, mille voolu suund on ligikaudu röö- biti eelnimetatud teele, ei või niisugusel puhul ajaloolise Paala jõena üldse kõnesse tulla, sest ei saa oletada seda, et retke soo- ritajad ligikaudu Võhma rajoonis pööra- sid lähemalt teelt itta, Põltsamaale, et seal üle jõe minna ja siis, sama jõge teiskord- selt ületades, säärast pikka ja vaevarikast

teed mööda Järvamaale jõuda. Sellevastu Navesti jõele sobib aga täiesti ajaloolise Paala jõe osa — nii asetuse kui ka jooksu- suuna suhtes. Veel rohkem, maastiku oma- duse arvesse võttes Läti Hindreku päevil ei olnudki teist võimalust pääseda Vil- jandimaalt Järvamaale ja Põltsamaale, kui ületades Navesti jõge Navesti ms. kohal, kus vanal ajal ja ka praegu viib üle maan- tee. Soise ja metsase maastiku tõttu nii ida- kui läänepool nimetatud ülekäigu- kohta oli viimane õieti ütelda värvaks Sakalast Kesk- ja Põhja-Eestisse. Seepä- rast siis on ka arusaadav, miks just siia Sakala vanem Lembitu koondas oma väe peajõud Madisepäeva lahinguks 1217. a. ja, ma lisaksin juurde, mispärast just siia oli rajatud kants Leola.

Samale otsusele, nimelt, et ajalooline Paala võis olla ainult praegune Navesti, jõuame ka siis, kui uurime Läti Hindreku kroonikas neid kohti, kus Paala jõgi esi- neb piirina. Nii näiteks, kirjeldades eest- laste ristimist 1220. a., Läti Hindrek, kes sellest misjonireisist ise koos preester Theo- dorichiga osa võtnud, jutustab, et nad ris- tinud alul Nurmegunde, siis Mõhu ja vii- maks Vaiga. Loeteldud järjekorras esine- vad need Kesk-Eesti maakonnad Sakala poolt tulles siis, kui lähtepunktiks võtta

Paala jõena praegust Navesti jõge, millise piirini Eesti oli ristitud juba 1215. a. (vt. skeem). — Seejuures nii Nurmegunde kui ka Mõhu kroonika andmeil pidid asetsema Sakala poolt tulles teisel pool (põhjapool) Paala jõge. Praeguse Põltsamaa jõe suhtes Nurmegunde asetses aga läänepool, kuna jõgi ise läbistas Mõhu põhja-lõuna suunas. See- pärast siis ei saa kuidagi lugeda praegust Põltsamaa jõge ajalooliseks Paala jõeks. Selleks võiks vaid olla praegune Navesti jõgi. Põltsamaa jõgi on aga vanemal ajal kannud Mõhu jõe nime: nii leidub krahv L. A. Mellini atlasest Põltsamaa jõe nimeks põhjapool Endla järve „Mõhkjõggi“, 1632. a. välja antud Rootsi kaardil märgi- takse jõe nimeks „Mecho fluvius“. Teiste allikate varal

(Urkundenbuch) on jälle kindlaks tehtud, et muistne Paalajõgi oli Pärnujõe lisajõgi, mis veel omakord kinnitab eeltoodud väiteid.

Pärast 1260. a. ei leidu vanades ürikutes kuski Paala nime. Mis oli selle kadumise põhjuseks? Selle kohta kindlad andmed puuduvad. Tuleb arvata, et maa allaheitmisega Paala jõe ülekäik kaotas ka oma endise suure strateegilise tähtsuse, seepärast ununes ka nimi. Maa oli vallutatud. Moodustati uusi administratiivkeskusi, ühtlasi sõjalisi tugikuid ordulosside näol Viljandis, Paides, Põltsamaal. Paala ülekäigu kaudu ei olnud aga keegi ähvardamas, sellest ei olnud erilist põhjust rääkida ja seepärast ununes ka nimi.

Nüüd jääb veel lahendada küsimus, millistel asjaoludel on hakatud tarvitama saksa keeles Põltsamaa nime asemel „Oberpahlen“ ja jõge nimetatud „die Pahl“. „Oberpahleni“ algkuju tuleb otsida küll 1304.—1305. a. tarvitusel olnud ladinakeelsest nimest „Transpalis“ ja „Transpalen“ ja selle alamsaksakeelsest tulest „Overpalis“, „Overpale“, „Overpalen“, millised esinevad 14. saj. keskel ja lõpul vanades allikates. Nende nimetustega on tahetud tähendada, et kõnesolev koht või rajoon on asetsenud teiselpool („trans“) nimetatud jõge, mitte aga jõe ülemjooksul, nagu tuleb aru saada nime- tusest „Oberpahlen“. Õieti tõlgituna ülem- saksakeelde oleks „Oberpahlenist“ pidanud kujunema „Überpahlen“. Ja tõepoolest see viimane nimi sobis hästi sakslastele, kes olid tulnud lõunast, Riiast, Viljandisse. Seepärast siis teispool (põhjapool) Paala jõge asetsev fogtkond, mida „Transpalise“ nimega nimetatud ja kuhu kuulusid Nur- megunde ja Mõhu, võis väga hästi kanda Üle-Paala nime. Vanades allikates (Ur- kundenbuch) leiamegi, et Põltsamaa fogt 14. sajandi keskel nimetab end „advocatus Overpalis“, kuid samal ajal tarvitab ta pitsatit „S'Advocati de Moche“. Viimast ni- me fogtkond nähtavasti kandis varem, en- ne nime „Overpalis“. Fogtkonnalt nimi kandus üle lossile, viimaselt selle juures olevale alevikule ja jõele. Viimast tõen- dab see asjaolu, et 1415. a. nimetati ainult lossi „Overpale“, selle juures asetsevat ale- vikku aga „Poldesem“, milles Põltsamaa nime selgelt ära tunda võime.

Mis nime Põltsamaa jõgi kandis Läti Hindreku päevil, ei ole teada. Selle jõe

Soome Vabariigi aastapäeva puhul 06. 12. 34.

P. J. Hynninen.
Soome suudik Eestis.

nimi esmakordselt esineb kirjalikkudes al- likates 1599. a. toimepandud Poola revis- joni andmeis, kus jõgi kannab nime „Pol- czovka“ ja „Polciovka“, mis esineb mui- dugi Põltsamaa nime moonutisena, samuti kui 16. saj. vene kroonikais esinev nimi „Poltšev“. Et nimi pole laenatud jõelt, tõendab see asjaolu, et kõik jõgedelt lae- natud kohanimed tarvitatakse alamsaksa- keelseis allikais naissoost artikliga, nagu näiteks „thor Narve“, „thor Pernov“ jne. Põltsamaa alamsaksakeelse nime ees ei tar- vitata aga kunagi artiklit.

Toodud väited mitmekülgset põhjenda- vad seda, et ajalooline Paala jõgi ei ole praegune Põltsamaa jõgi, vaid ta kannab nüüd Navesti jõe nime. Seega langeb ära balti-saksa ajaloolaste väide Lembitu mui- naslinna Leola olemasolust endise ordu- lossi ja praeguse Põltsamaa lossi asemel. Lembitu kants Leola on aga asetsenud Suure-Jaani kihelkonnas, Lõhavere mäel.

Gaasitorbikud nahast näokatetega.

Vastus dr. keem.-tehnol. J. Kuusk'ile.

D. Buxhoeveden.

Minu kirjutisele „kas nahk kõlbab g.-torbiku näokatte materjaliks?“ („Sõdur“ nr. 45) vastab („Sõdur“ nr. 48-das) Õhaja Gaasikaitse Liidu g.-kaitse inspektor dr. J. Kuusk polemiseerivalt, tarvitades sellejuures kahjuks ütelsi, mis kipuvad küsimuse harutamisse tooma liigset isiklikkuse ilmet. Küsimust üles tõstes, oli minu sihiks selle asjalik selgitamine ilma mingi isiklikkusega. Meie nõudmised g.-torbikute materjali suhtes lähevad väga lahtu: hra Kuusk nõuab g.-torbiku näokattelt, et ta ei laseks läbi g.-torbiku kandmisel s.-gaase gaasilises olekus, kuna aga mina g.-torbiku näokattelt nõuan rohkem — nimelt, et ta oleks ka kindel vedelate sg.-de vastu. See ei tähenda mitte seda, et vedel sg. nii mitme tunni jooksul ei tungiks läbi näokatte. Ei. Ma nõuan, et vedel sg. tilgana langedes näokattele, ei tohiks imbuda temasse ja temast läbi tungida. Kui vedel sg. imub näokattes ja tungib temast läbi, siis näokate muutub kõlbmatuks ühest tema peale sattunud yperiidi tilgast, sest teisel päeval või üldse selle järele ei tohiks g.-torbikut enam näole asetada, sest näokattes asuv ja temast läbitunginud vedel sg. mõjuks veel näole. Dr. Kuusk väidab, et minu nõudmised on liialdatud, et vedela sg. sattumine näokattele on erijuhus jne. Iseenesestki mõista, et kõikidele näokatetele vedel sg. ei satu, ja selle tõttu nähtavasti oleks ürgitamise võimaluste protsent võrdlemisi mitte väga suur. Kuid ma tahaksin dr. Kuusk'ilt küsida, kas tema arvamine põhjeneb tema isiklikkudel kogemustel (näiteks yperiidi mürgitused naha peal ja silmades)? Kui ta seda isiklikest kogemustest ei tunne, siis soovitaksin temale uurida g.-kaitsesse puutuvat kirjandust, mille tema igal pool võib leida hoiatusi yperiidi mõju suhtes silmadele. Kõik eriteadlased, mitte ainult keemikud, vaid just arstid juhivad tähelepanu sellele, et eriti õrnad yperiidi mõjule on silmad. Dr. Kuusk küsib, mispärast ma sedasama ei nõua g.-kindlalt ülikonnalt, mille materjalist yperiit ajajooksul samuti läbi tungib, ja toob võrdluseks sõjalaeva, millel oleksid soomustatud ainult tornid. Selle peale soovitaksin dr. Kuusk'ile lähemalt tutvuda raamatuga „Riikide laevastiku kalender“,

kus on avaldatud sõjalaevade kirjeldused. Selles võib leida andmeid, et tõesti on ka olemas sõjalaeva tüüpe, millistel on soomusega kaetud ainult kahurite tornid. Peale selle nähtub raamatust, et ka peaaegu üldiselt soomustatud sõjalaeval on ikkagi kahurite tornid varustatud kõige tugevama soomusega. Selle eesmärk on selge: kaitsta kõige õrnemaid ja tähtsamaid osi kõige tugevama ja kindlaima soomusega. Nii samuti ka mina isiklikult vaatan g.-kaitse individuaal-vahendite küsimusele. Ma arvan, et dr. Kuusk nõustub minuga selles, et yperiidi mürgitus silmades on siiski ohtlikum kui kuski ihu muul osal, näiteks kas või reiel. Yperiidi villikene sellel kohal on peaaegu tähtsusetu, kuna aga samasugune villikene silmalaul, huultel või ninas on siiski märksa ohtlikum. Nagu sõjalaeval tähtsamaid ja õrnemaid osi, — kahureid, masinaid, laskemoona ladu — kaitsakse kõige kindlamalt, samuti tuleb kaitsta ka inimese õrnemaid ja tähtsamaid organeid, nagu silmi, koppe ja hingamistorustikku kõige kindlama g.-kaitse vahendiga.

Dr. Kuusk'i poolt meile esitatud impregneeritud naha proovid praegu igatahes ei vasta nõuetele. Dr. Kuusk'il peaks olema teada katse tagajärg, kus yperiidi tilgakene mõjus läbi kolmekordselt impregneeritud naha meresea nahale kahe tunni jooksul nii tugevalt, et meresea nahale ilmus kolmandal päeval yperiidi mürgituse kärn. Kui dr. Kuusk mainib, et nahka võiks teha täitsa kindlaks ka vedela yperiidi suhtes, siis ma teoreetiliselt seda ei eita ja jään ootama, millal dr. Kuusk esitab niisuguse nahatüki katsetamiseks. Dr. Kuusk'i poolt esitatud impregneeritud nahal on veel teine eitav külg, nimelt näokatte materjal peab olema painduv ja pehme, ta ei tohi muutuda niiskuse mõjul, deformeerudes ja välja venides. Dr. Kuusk'i poolt soovitatud impregneeritud nahk on kõva, juba ühekordselt impregneeritud ta on kaotanud tunduvalt oma painduvusest ja pehmusest. Tuleb veel selgitada, kuivõrd vastupidav on esitatud materjal murdumisele, pigistamisele ja niiskusele. Kui näokattes peaksid tekkima impregneerimisaines praod ja lõhed, siis ta müdugi näokatte materjaliks ei kõlba, samuti

ka mitte siis, kui nahk peaks niiskuses välja venima või deformeeruma. Selle küsimuse kindlakstegemiseks tellisime E₁ tüübilisi g.-torbikuid, millel kummeeritud riie ja selle vooderdamiseks tarvitav õlitatud riie asendatakse dr. K u u s k'i poolt impregneeritud nahaga. Neid torbikuid anname välja väeosadele tarvitamiseks õpuste ajal igasugustes olukordades praktiliste kogemuste saamiseks impregneeritud naha vastupidavuses tegelikus olukorras. Sellest dr. K u u s k võib näha, et mina isiklikult ja ka teised eriteadlased kaitseväes ei võta põhimõtteliselt eitavat seisukohta, vaid nõuame, et enne impregneeritud naha tarvitusele võtmist ta saaks igapidi uuritud ja proovitud mitte ainult laboratooriumis, vaid ka tegelikus olukorras.

Mina oma artiklis ei eita g.-torbikute näokatete valmistamist nahast välismaal, vaid mainin, et neid peasjalikult tarvitatakse rahuajal tööstustes ja hapniku aparaatide käsitamisel. Et ka Drägeri tööstus, millele dr. K u u s k toetub, nähtavasti kahtlustab naha vastupidavust kõikidele gaasidele, toon näitena ülesvõtteid, mis võetud Drägeri tööstuse poolt väljaantud raamatust „Dräger Gasschutz im Luftschutz“. Pildil nr. 1 ja 2 on tegemist kummist näokattega, kuna aga pildil nr. 3 on tegemist nahknäokattega. Esimestele on allakirjutatud „kaitse kõikide sg-de“ eest (Schutz gegen alle Kampfstoffe), kuna aga nahknäokattega torbikutel see märkus puudub.

Bild 35. 6827

Dräger-Ventilmaske mit Nebelfiltereinsatz 204 für den Gasschutz des **aktiven** Teils der Bevölkerung; Schutz gegen **alle** Kampfstoffe.

Pilt nr. 1.

Bild 36. 6856a

Dräger-Ventil-Haubenmaske mit Nebelfiltereinsatz 204 für den Gasschutz des **aktiven und passiven** Teiles der Bevölkerung; Schutz gegen **alle** Kampfstoffe. Gummi von etwa 10jähriger Haltbarkeit.

Pilt nr. 2.

Isiklikult osavõttes 1932. a. g.-kaitse kursusest teise suurima g.-torbikute tööstuse juures „Auer-Gesellschaft“, oli mul

Bild 37. 6939

Bild 38. 6936

Dräger-Ledermaske mit Eijornfenstern (Sicht nach unten). Maske für den **aktiven** Gasschutz; Bild 37 mit Universalanschluß und Zwischenstück; Bild 38 mit Rundgewindeanschluß. Filtereinsätze dargestellt ohne Vorsatzfilter (siehe Bild 39!).

Pilt nr. 3.

võimalus välismaa autoriteetidega jutleda g.-torbikute näokatte materjali üle, sest ka see tööstus valmistab osaliselt näokatteid nahast ja sellel tööstusel on kogemusi naha impregneerimises Maailmasõjast peale. Seal mulle õeldi, et nahast näokatetega g.-torbikute tarvitamise võimalus on ainult rahu-aegses tööstuses g.-kaitseks, ka kõige paremini impregneeritud nahk ikkagi ei vasta kummiainele. Kui korda läheks nahka impregneerida niivõrd hästi, et ka vedel

yperiit temast läbi ei tungi, nagu seda mainib dr. Kuusk, siis võiks tarvitada gaasi-kindla ülikonna juures ka impregneeritud nahast saapaid. Kuid seda meie ei leia kuskil. Ka Drägeri tööstuses valmistatud g.-kindlad ülikonnad on varustatud kummist saabastega. Nii paistab dr. Kuusk'i väide, et välismaal valmistatakse näokatted kummist ainult materjali odavuse tõttu, olevat põhjendamata. Auer'i tööstuses maksis 1932. a. g.-torbik kolmekordselt kummeeritud riidest näokattega ja varustatud kurnaga kõikide sg-de vastu 32 Rm., tol ajal meil see oli ligi 30 kr. Huvitav oli aga näokatte ja g.-kurna suur hinnavahe: g.-kurn maksis ainult 7.50 Rm., kuna aga näokate maksis 22.50 Rm. Minu küsimusele, miks nii suur hinnavahe ja mispärast üldse näokattel nii kõrge hind, vastati, et näokatet tuleb valmistada kõige paremast ja kindlamast materjalist, sest see on osa, mis kaitseb inimese kõige õrnemaid organeid.

Dr. Kuusk'i poolt minule tehtud etteheitede, et olen kroomnaha hinna tähendanud liiga madala, võin mainida, et võtsin kroomnaha engros hinna (ligi 7 kr. m²), mis mulle teatati kv. asutise poolt, kellel on palju tegemist materjalide ostmisega. Hinda, 12 kr. m², mis minu järelepärimisele vastas üks Tallinnas tuntud nahakauplus, ma ei võtnud arvesse, sest oletasin, et Öhu- ja Gaasikaitse Liit g.-torbikute valmistamiseks ei osta nahka mitte kauplusest, vaid vabrikust engros hinnaga. Niisugusel juhul kunagi ei püsiks dr. Kuusk'i väide, et Öhu- ja Gaasikaitse Liidule läheb korda müügile lasta g.-torbikuid, mis hinna poolest oleksid kättesaadavad kõigile.

Dr. Kuusk märgib, et „naha degaseerimine ei tohiks olla nii kohutav raske probleem“ ja soovitab „näokatte vastavale kohale panna vaid kloorlubja putru veega“. Juba sellest nähtub, et dr. Kuusk isiklikult on veel vähe tegemist teinud selle küsimusega, muidu ta teaks väga hästi, et kloorlubja putru „panemisel naha peale“, kuhu on imbunud yperiit, nahka ei degaseerita. Samuti ei pea paika dr. Kuusk'i etteheide minu „eksitusele“, et nahka ei saa desinfitseerida näiteks piiritusega. Dr. Kuusk ise mainib, et impregneerimisvahend ka piirituses märgatavalt ei lahustu. Esimesel desinfitseerimisel piiritusega muidugi palju impregneerimisainest ei lahustu, kuna aga mitmekordse desinfitseerimise

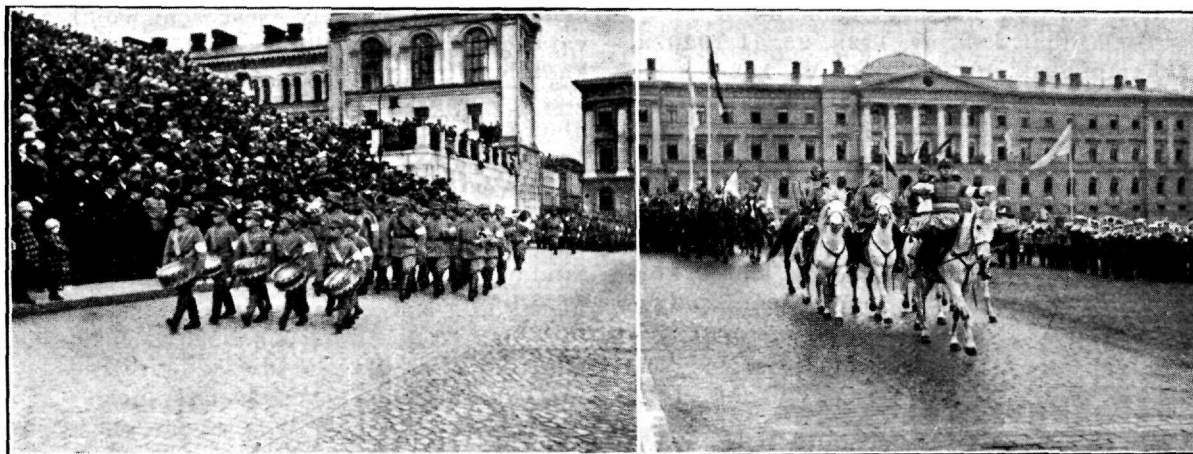
järele kaob impregneerimiseaine nahast, nii et lõpuks on meil tegemist impregneerimata nahaga. Mis puutub naha impregneerimiseaine koosseisu, mis dr. Kuusk teatud põhjustel ei või kirjeldada, siis pean mainima, et ta läheb lahku välismaa impregneerimisainetest, sest viimaste tarvitamisel nahk oma elastsust ei kaota, kuna esimestest nahk muutub kõvaks, nagu juba eespool öeldud.

Dr. Kuusk väidab, et tarvitades nahka näokatte materjalina me toetame sellega oma kodumaa tööstust. Meil on ju kummitööstus samuti olemas ja nagu kuulda, tekib veel teine kummiesemete valmistamise ettevõtte. Kas see ei ole ükskõik, missugust tööstust toetatakse? Parkimise ja impregneerimisainete valmistamiseks vajalikud toorained tuleb nähtavasti samuti sisse vedada, kui toorkummigi. Kuid minu arvates ei saa see põhjus nimelt selles küsimuses olla otsustav, sest g.-kaitse küsimuses on tegemist inimeste tervisega ja ka koguni eluga.

Dr. Kuusk ütleb, et Öhu- ja Gaasikaitse Liit kavatses tarvitada g.-torbikute osade valmistamiseks tsingitud pleki asemel alumiiniumi, ja nagu jutuajamisest mul on teada, torbiku päitse kummipaelte asemel metallvedrusid. Neid võimalusi meil on kaalutud ka juba siis, kui 1928. a. asuti valmistama g.-torbikuid kodumaal. Esimene oleneb peamiselt sellest, kas meie kodumaa metallitööstused suudavad rahuldada nõudeid? Kuni viimase ajani nad veel ei suutnud seda. Teist küsimust ei saa nii ühe sõnaga otsustada, sest kui vedrud on liiga kanged, siis nad võivad vaevalt pead sedavõrd, et inimese tunni jooksul läheb äärmiselt närviliseks.

Mis puutub Öhu- ja Gaasikaitse Liidu poolt valmistatavate g.-torbikute hinda, siis jääme huviga ootama, millise hinnaga nad lastakse müügile. Liidule peaks korda minema odavama hinnaga valmistada g.-torbikuid kui eraettevõttel, sest Liit on saanud tööstuse asutamiseks rahalist toetust ja, nagu ajalehed teatavad, on linn annud selleks otstarbeks vastavad ruumid tasuta. See on väga rõõmustav nähe, sest ainult niiviisi oleks võimalik g.-torbikute hinda alandada. Millisel määral seda suudetakse teha, jääme ootama huviga, arvestades materjalide kõrgeid hindu, mis g.-torbikute valmistamiseks kavatsetakse võtta.

Soome Vabariigi aastapäeva puhul 06. 12. 34.

Soome kaitsevägi paraadil.

Kaitseväe orkestrandi muredest.

Nagu Vabariigi Valitsuse hiljutisest informatsioonist selgub, kavatsetakse celolevaks eelarveaastaks riigiteenijate palgaredelis ette võtta mõningaid muudatusi ja ümberkorraldusi. Nimetatud põhjusil lubatagu minul käesoleval juhul võtta sõna kaitseväe üleajateenijate-orkestrantide palgaoludest ja neid võrrelda teiste üleajateenijate palkadega ja teenistusülesannetega.

Nagu teada, on meie kaitseväes kahte liiki üleajateenijaid: ühed üleajat. allohvitserid, kes tegelevad ainult puht sõjaliste ülesannetega, on n. n. riviallohvitserid, ja teised üleajat., kes täidavad mitmesuguseid muid ülesandeid, näit.: kirjutajad, velskerid, varahoidjad, orkestrandid, jne., keda nimetatakse n. n. rivituteks meesteks ja kes igakord ei oma allohvitseri auastet, vaid need kohad on liigitatud kolme ja enam järku palga suhtes. Järgud on võrreldavad riviüleajateenijate palkadega järgmiselt: I järk — veltveebli palgaga, II järk — rühmaülema, III järk — jaoulema palgaga jne. Kuid orkestrantide palgad on aga asetatud üks aste madalamale, näit. I järgu muusikant asetatud rühmavanema ehk II järgu kirjutaja kohale jne. See ei ole aga küllalt põhjendatud. Et saada kirjutajaks, ei nõuta sugugi keskkooli lõputunnistust ega mõnda muud eriharidust, vaid on vaja omada ainult kantselei praktikat ja see on ka kõik mida omavad suurem protsent praeguseid kirjutajaid. Velskeritel on vaja

teha läbi mõnekuine kursus kuski haiglas ja sellest jätkub, et saada võrdset palka riviallohvitseriga. Kui neil kohtadel omatakse ametialaline eriharidus, siis on see kindlasti saadud teenistuses oleku ajal, teenistuse arvel ja riigi kulul.

Orkestranti ja tema tegevust ei võiks siinkohal küll allapoole hinnata, ei hariduse ega ka tegevuse poolest. Samuti ei võiks lugeda ka tema tööd kergemaks ega vähem tähtsaks, võrreldes eespooltoodud ametialadega. Orkester pole kunagi puudunud suurematest taktikalistest õppustest, manöövritest ja laagrist, kus on hommikul esimene ja õhtul viimane, täites temale pandud ülesannet, mis mõeldud kaitsevälaste meelelahutuseks. Sellistel juhtudel võiks orkestranti võrrelda rivimehega, arvates maha puhtlahingutegevus.

Orkestrant, et saada orkestrandi kutset, peab peale üldhariduse õppima 4—5 aastat vastavas õppeasutises ehk töötama eratundidega. Kuid õpingud sageli, vaatamata suurele pingutusele, suurtele õppekuludele, lõpevad nulliga.

Orkestrandid oleksid väga tänulikud, kui ka neile korraldataks teiste üleajateenijate eeskujul riigi kulul mingisugune teoreetiline ehk praktiline täienduskursus. See tooks suurt kasu kaitseväe orkestrite mängu tasapinna tõstmiseks. Tallinnas ja Tartus on võimalik õppida omal kulul kohalikkudes muusika-õppeasutistes, mida pal-

jud ka teevad, kuid suurte õpperahade pärast on see väga raske läbi viia; provintsis aga pole ka seegi võimalik.

Ülemjuhatajate ksk. nr. 1129, 25. II 1920. a. ja kamini ksk. nr. 302, 26. VI 1926. a. ja nr. 40, 28. I 1926. a. alusel võimaldati orkestrantidel kõrvalteenistus, kuid kuni käesoleva ajani võis seda arvestada vast küll suurlinnas, mitte aga provintsis. Hoopis lõpu tegi sellele möödunud kevadel ilmunud keeld igasuguste lepingute sõlmimiseks mängude suhtes; seega kadus kõrvalteenistus, mis andis mõne sendi palga-

lisa, olgugi et seda tuli teenida omal vabal ajal. Orkestrantide poolt on nimetatud keeld väga tervitatav, sest seni võidi arvata, et sellega teenitakse hästi, ja teiseks: kaotab mitme peremehe teenimise ja pahameele eraorkestrantide keskel, kes helifilmi suure leviku tõttu kinos oma kohad kaotasid.

Arvestades eespooltoodud asjaolusid, orkestrandid loodavad, et ka nende majanduslik külg uuesti revideerimisele ja parandamisele võetakse. J. G.

Bibliograafia.

Piiramisoperatsioonid.

J. S. Savinov — Voina i Revoljutsia, juuli-august 1934.

Käesolevas töös autor selgitab piiramistegevust Maailmasõja iseloomustavamate operatsioonide kogemustel tänapäeva tegelikkuse läbilõikes. Autor, tsiteerides nii oma kui prantsuse, saksa, poola, jaapani ja soome lahingueeskirjade vastavaid paragrahve, tähendab, et piiramisoperatsioonide käsitlemisele on antud kõikjal vähe ruumi; piirduakse vaid paari paragrahvilise märkusega pealetungilahingu peatükis (ka meie L. E. märgib haaramistegevust vaid paaris kohas — L. E. §§ 227, 262, 291 A. La—). Sellele alale pidavat pühendatama koguni omaette peatükid ja eriti N.-Vene punaarmee jaoks, milline olvat võimeline teostama neid operatsioone oma industriaalse tehnika olemasolu, maa kõrge tööstusliku taseme ja armee poliitilismoraalse seisukorra tõttu. Kuna kirjutises tuuakse esile nii mõningaidki huvitavaid mõtteid piiramisoperatsioonide kohta tänapäeva lahinguvahendite seisukohast, on vajalik nendega tutvustada ka „Sõduri“ lugejaskonda.

*

Piiramisoperatsiooni ajalugu ulatub kaugetesse minevikku. Sõjakunsti ajalugu võib tuua esile niisuguseid klassikalise piiramislahingu eeskujusid, milles purustati ning likvideeriti vaenlane, vaid üksikuid. Piiramise iseloomustavamaiks näiteiks on:

— Cannae lahing (216. a. e. Kr.), kus karthagolaste väepealik Hannibal piirab sisse ning hävitab kahekordselt suurema rooma väe. Seda saavutatakse väejuhilt osavalt moodus-

tatud lahingukorraga ja juhtide energilise tegevusega.

— Lahing Ulmi all 1805. a., kus Ferdinand austria armee, mis ootas Kutuzov'i vene armee päralejõudmist ning temaga ühinemist, piirati sisse Napoleonilt ning vangistati.

— Lahing Sedaani all 1870. a. Siin piirati sisse prantsuse armee kahelt saksa armeelt ning vangistati.

Neist kolmest näitest näeme, et algatusega pool saavutab võitu ka vähemate jõududega, kuna passiivse ja äraootavale seisukorrale asunud poole tegevus on määratud katastroofile.

Maailmasõjast ei ole näiteid, kus oleks teostatud armee kui terviku piiramist, kuigi seda nägid ette peaaegu kõigi sõdivate riikide kindralstaabid. (Saksa kindralstaabi kava — piirata prantsuse armeed tema kindlustatud piiril parema tiiva kaarkäiguga üle Belgia ja Pariisi; liitlaste kava 1918. a. sakslaste piiramiseks Chateau-Tière-Anienne juures; austerlaste katsed piirata vene 5. armeed Komarovi all). Sakslased siiski osaliselt teostasid piiramist Tannenbergi lahingus, kus 1914. a. hävitati ja vangistati osa Samsonovi armeest ja 1915. a. hävitati 10. vene armee ja vangistati kuus rügementi 20. korpusest Lipski rajoonis. Need piiramised tähistatakse kohalise tähtsusega, kuna vaenlase täielikuks purustamiseks neil ei jätkunud jõudu ega vahendeid.

Järeldused: — 1. Kõikjal püütakse vaenlast piirata, sest see operatsioon lahen-

dab võitluse ühe aktsiooniga vahetult lahinguväljal; 2. viimane Maaailmasõda ei anna näiteid kogu armee piiramisest, ja 3. meil tuleb luua piiramisoperatsiooni võidu radikaalsema vahendina teaduslikul alusel ning uuel, kaasaegsel baasil: N.-Vene ja tema klassilise armee vägevused, rikkastatud kaasaegse tehnikaga, on võimelised teostama otsustavaid eesmärke.

Edasi kirjeldatakse ja valgustatakse Tannenbergi, Komarovi ja Ida-Preisimaa 1915. a. talviseid lahinguid piiramise seisukohalt ning tehakse järeldusi, millistest vääriksid tähelepanu järgnevad:

- Piiramise edu oleneb palju sissepiiratu seisukorrast, iseäranis kõrgemate juhtide ettevalmistusest ja algatusest.
- Lahendatud näiteis selgusid vene kõrgema juhatuse ja staapide nõrkus ja ebatalentsus; algatust ei näidatud nii väljapääsu leidmises raskest seisukorrast ja hävinemise vältimises kui soodsate momentide kasutamises vastase purustamiseks; ennemaailmasõja-aegseid piiramisoperatsioone käsitleti kui paratamatut nähet: neid ei uuritud ega õpitud tundma ning juhtide rahuaegses lahinguväljaõppes puudusid teemad, millised oleksid käsitletud mõisteid — juhi otsustavus ja julgus piiramisringist läbimurdmiseks jne. Sellevastu näitasid üles suurt ettevalmistust piiramistegevuseks saksa armee juhid ja neil ei puudunud ka võidutahe, mis viiski neid võidule ning vene armee purustamisele.
- Kaasaegsete võitlusvahendite olemasolul kõik need kolm operatsiooni oleksid teostunud nähtavasti teisiti ning teiste tulemustega. Nii Tannenbergi lahingus aktiivse lennುವေး olemasolemine lubanuks Zilinskile, Rennenkampfile ja Samsonovile kiiresti selgitada Gumbineni võitluse tõelisust ning arvatavasti saksa 8. armee olnuks siin ise piiratud ning likvideeritud. Suurt kaasabi oleksid andnud likvideerimisel motomeh. osad, teotsedes vahetult seljataguses, ühendusteedel. Teisest küljest tugevate motomeh. osade olemasolemine lubanuks Hindenburgile kiiremalt saada korda 2. vene armee-ga, likvideerides teda täielikult. Komarovka lahingus 5. vene armee-s lennುವေး ja motomeh. osade olemasolemisel oleks saadud õigel ajal

andmeid vastasest ning oleks suudetud luua enda juures vajaline grupeerimine. Austria armee lahtiseid seljataguseid olnuks ähvardanud oht ning Doni kasakate diviiside tegevused andnuks koguni tundelikumaid tagajärgi. Ka austria armee tegevus olnuks edukam. Augustovi lahingus lennುವေး ja motomeh. osade olemasolul oleks 10. vene armee suutnud vältida ohtu, kuna sakslased nende ülekaalu juures oleksid saavutanud soliidsema võidu.

Piiramisoperatsioonid kaasaegseis tingimuses. Praegune olukord nõuab piiramislahingu üksikasjalist uurimist ja väljaõpetamist. Tulevikusõja uued faktorid (tänapäev meile tuntud: a) armee motoriseerimine ja mehhaniseerimine lubavad kiirelt visata sv. masse ühest kohast teise ning neid koondada vajalikus suunas löögi gruppideks; b) aktiivvahenditega varustatud kiire ja kauge lennuga õhuvägi; d) transpordi motoriseerimine) lahendavad täielikult lahingu probleemi vastase piiramise ja likvideerimisega. Peab täie tõsidusega tähendama, et üheaegne löök koos tiibade haaramisega ja vastase lahingukorra piiramisega, on kaasaegse sõja operatsiooni tavalisi kujusid. Selle eitamine on võrdne lahingu loomu eegelikkuse mõistmisest loobumisega. Vaatamata kõige selle tähtsusele, osutatakse kõikjal piiramistegevuse käsitlemisele ametlikes lahingueeskirjades vähe tähelepanu; nagu möödamminnes kriipsutatakse alla mõnes kohas vaid tema tähtsust — puuduvad küsimust eraldi käsitlevad peatükid.

Mõningaid näiteid:

N.-Vene lahingueeskiri (N. Y. — 29) „Pealetungi“ peatükis märgib vaid ühes, § 115: „Pealetungilahingus otsustavamaks manöövri võtteks (viisiks) on tegevused vastase piiramiseks. Niisuguseks tegevuseks on: vastase seisukorra haaramine ühelt või mõlemalt tiivalt tema peajõudude otsustavaks löömiseks väljatungimisega taandumisteedele ja üheaegse tegevusega rindel.“

Jaapani lahingueeskiri 1929. a. tähendab „pealetungi“ osas järgmist: § 67 — „Pealetungilahingu peaulesandeks on — vaenlase piiramine ja hävitamine lahinguväljal“; § 69 — „Vaenlase ühe või mõlema tiiva üheaegne haaramine osa jõudude tema seljatagusesse välja suunamisega annab veel suuremaid tagajärgi, kuid seda tuleb teostada nii, et jõude mitte killustada... Kõik juhid peavad omakorda püüdma kohalistele haaramistele.“

Saksa lahingueeskiri 1921. a. annab §§ 271 ja 273 juhendi: „Vastase mõlemate tiibade ümberhaaramine esineb täielikuma manöövrina ning tagab kõige kindlamalt edu, kuid nõuab jõudude tunduvalt ülekaalu.“

Poola lahingueeskiri 1931. a. § 127 avaldab järgmist vaadet: „Vastase mõlemate tiibade haaramine ja tema piiramine nõuab suurt arvulist ülekaalu, esinedes pealetungi tegevustes vaid erikujuna.“

Soome lahingueeskiri 1924. a. annab samuti pealetungi osas juhendi: „Pealetungi põhikujusid on kolm — ümberhaaramine, tiibamine ja rindelöök. Haaramispealetungi teostatakse vastase tundelikemal kohal, tema tiibadele ja seljatagusesse üheaegse sidumisega rindelt. Niiugust pealetungi loetakse põhikujuks; edu saavutamiseks on vaja arvulist ülekaalu löögipunktis.“

(Meie L. E. § 227 — „... Kõige mõjuvam on vastase mõlema tiiva haaramine. Kuid see tegevus nõuab harilikult suurt jõudude ülekaalu, vastasel korral ta võib viia pealetungija enda jõudude ohtlikule killustamisele.“ — See juhend esineb ka vaid „pealetungilahingus“, peatükis — A. La—)

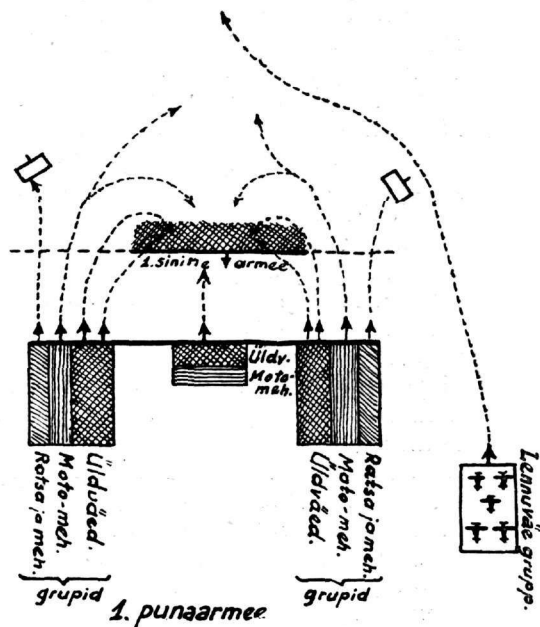
Kõigist näiteist selgub, et ainult poola lahingueeskiri loeb piiramist eriliseks ja harva kasutatavaks nähteks.

Meile omab piiramisoperatsioon (rääkimata taktikalisest piiramisest) esijärgu tähtsuse. Arusaadavalt on tarvis piiramisoperatsiooni teostamiseks armeed, mis on hästi varustatud kaasaegse tehnikaga, peale selle see armee peab omama vähemalt kolmekordse arvulise ülekaalu (toimetus loeb seda väidet vaieldavaks ning kuuluvaks edasiseks arutamiseks — A. La—).

Võrdsete jõudude korral osutub tugevaks kõigis suundades sissepiiratud pool, kuna piiramine ka kahekordse ülekaalu jõuga ei anna veel loodetud resultaate mitte üheski suunas. Edu saavutatakse vaid siis, kui piirajad on ülekaalus kolme- või enam kordselt. Vastane pressitakse tugevasse rõngasse ning igakülgselt energiliste surumistega paraliseeritakse tema igasugused vastutegevused sisemusest. Välispidised ohud likvideeritakse tugevalt ja liikuvait ratsaväe ja motomeh. osadelt, kuna aktiivne lenn vägi hävitab maa sisemusest rongidel apitõttavate varude tegevuse võimaluse. Igal juhul tuleb võtta omaks järgmine reegel: peksa vaenlast täieliku võidu saavutamiseni, sealjuures arvestades vaid oma jõudusid.

Laiaulatusliku ja hästi korraldatud piiramisoperatsiooni läbiviimiseks manööversõja olukorras vajatakse 5—7 ööpäeva, pidades silmas seda, et löögiarmee koosseisus on ka mittemehhaniseeritud osad. Niiugune operatsiooni sügavus ulatub näitena kuni 100—120 km (mitte meh. osade keskmine liikumine ööpäeva jooksul on 18 kuni 20 km). Alul rinde laius ulatub 80 kuni 100 km, milline muutub edasiliikumisega järkjärgult kitsamaks.

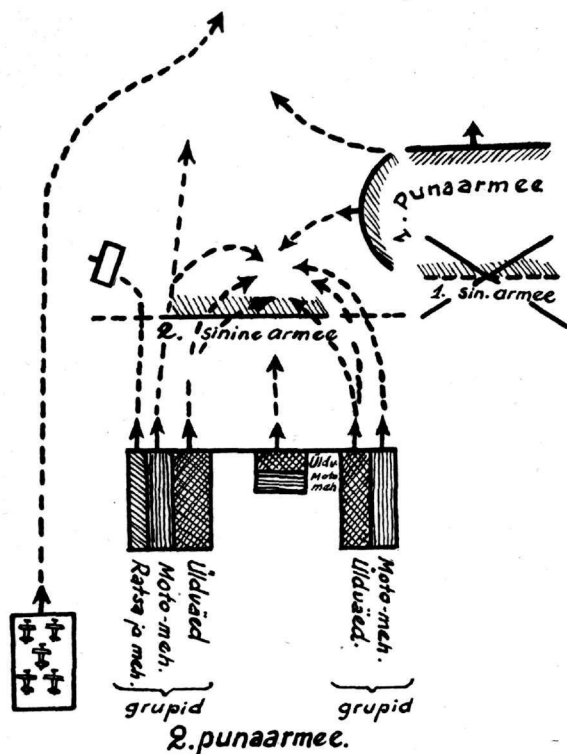
Skemaatilisel kujutatud piiramisoperatsiooni kahel skeemil (nr. 1 ja 2). Kui teoreetiliselt kujutame ette, et löögi suuna rinne võrdub kuni 100 km, siis, luues tiibadele tugevad, kõigist väeliikidest koosnevad suure tihedusega löögi koondised, on meil kaks kokkujooksvat tiiva suunda rindega kuni 20—25 km — kokku 40—50 km tiiva löökide rinnet; ülejäänud 60—50 km kujutab nõrga tihedusega ja tühjade vahedega frontaalset suunda.

Skeem nr. 1.

Esimese objekti likvideerimine.

Tiibkoondiste ehitamine nähtavasti peaks olema järgmine: a) välisoolsed tiivad — ratsavägi ja meh. väed; ülesanne — kiire väljajõudmisega tiibadele moodustada usaldusväärsed julgestused vastase väliste vastulöökide vastu; b) sisepoolsed tiivad — üldväe-koondised; ülesanne — anda lööke vastase tiibadele suundades, mis lähenevad üksteisele; d) keskmised grupid — mehhaniseeritud ja motoriseeritud koondised; ülesanne — sügavad tiiblöögid suundades,

Skeem nr. 2.

Järgmise objekti likvideerimine.

mis lähenevad üksteisele ja sügavuses vastase vastulöökidest tagamine. Lennuväekoondis teotseb üldise koostöö põhimõttel, purustades raudteesõlme, ülepääse ja vastase juurdetulevate kolonnide rünnakuid.

Reegliks on, et luureosad ja side peavad teotsema aktiivselt ja alati peab olema käepärast usaldusväärsed liikuvad osad ähvardavate suundade sulgemiseks. Ka ootamatus on tähtis tegur. Kõik ettevalmistused peavad sündima salaja kuni tegevuse alguseni — signaalini. Viimast tuleb saavutada kiire tegevusega ja vastase luure tõkestamisega. Samuti tuleb tõkestada vastase varude appitõttamist; viimane ülesanne lasub esijoonel lennuaer ja motomeh. osade peal.

On tõenäoline, et on võimatu organiseerida piiramisoperatsiooni kogu võitluse rindel, sest riigil ei jätku selleks jõude ega vahendeid, kuid on täiesti teostatav igal rindel vaid ühes suunas ja mõnel juhul ka kahes suunas ühe rinde kohta.

Iga võitlejat tuleb kasvatada ja õpetada iseseisvale ja vastutavale tegevusele (kallalitungid raudteesõlmedele, aerodroomidele; rünnakud õhus ja maapealsete objektide pihta; motomeh. osade retked vastase sügavas seljataguses jne.).

Niisuguses struktuuris kujutame tulevikusõja operatsioone. Punaarmee peab väsimatult valmistuma ette sellele julgele ja otsustavale osale.

Piiramisoperatsiooni tuleb lugeda juhtivaks, — mis nõuab vähem jõupingutust kui teised operatsioonid. Ka aja mõttes on ta kiirem ja lõpulik, likvideerides vastast ühe hoobiga. Pooleldi löödud vastase jälitamine tihti muutub väga keerukaks ja päris uueks operatsiooniks, millise edu on väga küsitav ja tihti isegi taanduja kasuks. Lahingupraktikast võib tuua palju näiteid selleks (1812. a. — Napoleoni armee kaotas lahinguvõime Moskva all; Maailmasõjas 1914.—1918. a. — Saksa armeed, jälitades prantsuse armeesid, osutusid Pariisi all nõrgemaiks; 1920. a. — punaarmee, energiliselt jälitades poolakaid, oli sunnitud taanduma Varssavi seinte alt. (Ka Vabadussõja algpäevil meie taanduvad vastavormeeritud väed toibusid pealinna läheduses niivõrra, et ise asusid pealetungile ning viskasid tagasi vastase ülekaalukad jõud — A. La—).

Piiramisoperatsioonid esinevad omalt loomult kaasaegse lahingu tingimuses otsustava võitluse esimeste etappidena ning vastase likvideerijatena.

Esiletõstetud piiramisoperatsioon muidugi ei pretendeeri kasutamise ainuõigusele lahingus. Meie piiräärsed laialdased lahingutegevuse-teatrid leiavad võimalust kasutada kogu lahinguväe kompleksi, kuid vastase likvideerimiseks valitud suunas tuleb kasutada piiramisoperatsiooni. Kui vastase piiräärsed rajoonid on kindlustatud, tuleb enne neid vallutada ning selle järele asuda piiramistegevusele.

Järeldusi: 1. Kui punaarmeele tuleb astuda sõtta, siis kõigest võitlusviisidest tuleb ajalooliselt vastuvõetavamaks piiramisoperatsioon. See operatsioon oma loomult lahendab võitluse lahinguväljal ühe aktiga vastase teatud grupeerimise vastu; 2. piiramisoperatsiooni tuleb uurida üksikasjaliselt ning käsitleda omaette eeskirjades või pühendada omaette peatükk lahingueeskirjas; 3. operatsiooni rinde ja tiiva lööke ja läbimurret lugeda algetaabiks, põhioperatsiooni — piiramise esimesteks sammudeks. Need tegevused, rinde ja tiiva löögid, läbimurre, tulevad õppida kätte detailideni, sest vastasel korral oleks asjatu organiseerida põhioperatsiooni; 4. meie operatiivse mõtte suund tuleb ehitada julge ja otsustava piiramisoperatsiooni ideele, lugedes seda põhikujuks.

A. La—.

SOOME.**„SOTILASAIKAKAUSLEHTI“**

Nr. 11 — 1934.

Kapten L. Sauramo. — „Laevastik ja rannakaitse.“ Autor ütleb algul, et hiljuti on — eriti rannakaitse srvt. ohvitseride poolt — käsitletud rannakaitse suurtükiväe tähtsust meie (Soome) rannakaitse ja väga mõjuvalt esile tõstetud selle paremus, võrreldes laevastikuga. Neis artiklites on püütud rõhutada, kui suurt tähtsust omab võimas, iseseisev rannasuurtükivägi Soome oludes.

Neist artikleist on jäänud lugejaskonnale sagedasti mulje, nagu sisaldaksid need vale relvliigi hinge. Autori arvates sellised artiklid ei ole kirjutatud mitte sellepärast, et kirjutaja oleks püüdnud alahinnata mingit teist relvliiki, vaid põhjusi tuleb otsida õigemini mõtte suunamisest laevastiku kasuks, mida rannakaitse srvt. ohvitserid loevad jälle rannakaitse tulevikule ohtlikuks. Küsimuse aktuaalsus ilmneb juba sellest, et rannakaitse srvt. ohvitseride põhiväljaõppes on põhimõtteliselt heaks kiidetud sama õpetus, kui laevastiku ohvitseridelgi.

Mõlemale relvliigile on see kahjuks, kui üht neist hakatakse alahindama selle asemel, et nende relvliikide omavahelist koostööd süvendada üksteisest arusaamisega.

Rannakaitse mõistest saadakse sageli valesti aru, mida põhjustab kindlasti rannasuurtükiväe ja laevastiku ühine nimetus — merejõud.

Autori arvates tuleb rannakaitset käsitleda sellisena ja neis raamides siis arutada, missugused relvliigid kuuluvad sinna, missuguseid muid tegureid siin võtta arvesse jne. Laevastiku ülesanne võib olla hoopis teine, kui osavõtmine rannakaitsest. Samuti võib rannakindluste ülesanne olla ka muud kui laevastiku tegevuse abistamine või toetus (näit. rannakindlused Laadogal — ref.).

Sellepärast on otstarbekohasem, kui räägime eriti rannakaitsest ja selle korraldamisest ja tegevusest ning eriti laevastikust.

Et küsimuse arutamine on huvitav „Sõduri“ lugejaskonnale, siis toon autori artikli mõned osad täielikult.

Laevastiku ja rannakaitse ülesannet arutades autor mainib: „Kahtlemata meie väljaarmee peaülesanne on seisma panna vaenlase maaletungimist idapiiril. Teisteks ülesanneteks tuleb hoida jõude vaid niipalju, kui on paratamata selle peaülesande täitmiseks. Selles valguses tuleb meie laevastiku ülesannet sõjakorral uurida.

Meile endile, samuti kui meie vaenlaselegi, on vist täiesti selge see, kui võrd oleme rippuvad oma mereühendustest sõjaajal. Ei ole liialdatud väide, et meie kaubaühendused moodustavad selle tuiksoone, mille läbilõikamine võib tähendada eduka sõjapidamise otsustavat nõrgenemist. Selles mereteede kaitsmises tuleb vaadelda laevastiku peaülesannet, mille läbiviimine dikteerib ette laevastiku tulevase arenemise.

Käesoleva artikli raamides ei ole võimalust seda küsimust lähemalt käsitleda. Osutame vaid Maailmasõja kogemustele, kus Saksa rünnak Inglismaa mereteedele oleks peaaegu otsustanud sõja. Neid kogemusi silmaspidades, arendatakse meilgi praegu laevastikku kaubateede kaitseülesanneteks. Meil ei ole võimalusi rünnata tõenäolise vastase kaubateid, sest need ei ripu mereühendustest. Sellevastu meie ei ole ise

sõjaajal omavara lised, ja kui meie laevastikul on võimalusi meie mereühendusi lahti hoida, siis seisab temal ees austav ülesanne, missuguse läbiviimisviisi võib olla otsustav kogu sõjakäigule.

Kuidas meie peaksime siis kohandama oma laevastiku kasutamist rannakaitse ülesannetele? Sõjageograafilised ja muud olud meil on sellised, et välismaade näidetele viipamine ei ole küllaldane meie laevastiku seisukoha selgitamiseks rannakaitseks. Võtame näiteks Inglismaa ja Rootsi. Neist esimene on mereriik, kuna teise olud lähenevad meie oludele.

Inglismaal ei ole õieti vaja kõneleda rannakaitsest. Tema laevastik on niivõrd tugev, et see ei luba võõraid oma rannale. Inglismaa vajab rannasuurtükiväge eeskätt oma laevastiku tegevuse hõlbustamiseks — teiste sõnadega selle baaside kaitseks..“

„Rootsi ja meie oludes on kokkupuutepunkte, kuid ka Rootsi eeskuju rannakaitse alal ei sobi niisugusena meile. Lisaks on kaugus Rootsi rannalt tõenäolise vaenlase baasidele pikem kui meil, mispärast vahetu dessandi oht on ka väiksem..“

„Kui meie laevastikul oleks võimalused takistada vaenlase rünnakuid meie rannale, lüües tema laevastikku, siis oleks see otsus meie rannakaitse küsimuses kõige õnnelikum. Sellele ei või ka meie meremehed tõsiselt mõelda. Pidev mere valitsemine Laadogal või Soomelahel meil ei ole võimalik. Peale selle ei või lugeda ka õigeks püüdu saavutada mere valitsemist neis vetes ainult rannakaitse pärast.

Kaubateed lähevad Saksa merele ja Põhjalahele (Botnia — ref.). Selle asemel laevastiku osavõtt rannakaitsest on teine küsimus. Selle põhjal ei või veel väita, et rannakaitset peab korraldama vastavalt laevastiku vajadusele..“

„Võib veel esitada kaalumiseks küsimuse, kuidas muuta rannakaitse, kui meie laevastiku tegevusvõimalused otsustavalt vähenevad. Väikeses laevastikus mingi üksuse hävitamine, jääolud, paar karile ajamist jne. võivad olukorra muuta niisuguseks, et asjata ootame oma laevastikult offensiivset tegevust soovitavas kohas. Peab võtma ka arvesse meie ranna pikkust, vastase baaside lähedust ja et vastane valib rünnaku aja ja paiga. Kui veel kiidame heaks selle põhimõtte, et meie laevastiku peaülesanne on kaubateede kaitse, siis peame alati eraldi kaaluma küsimust, kui võrd võime eraldada peaülesande täitmisest oma laevastiku peajõudu rannakaitse ülesanneteks.“

Mis puutub dessantide maalesaatmisesse, siis on vastasel võimalik dessandi kohaletõimetamist kaitsta nii suurte jõududega, et selle takistamine on võimatu. Dessantide vedu on võimalik küll segada. „Sama võime öelda ka õhujõudude suhtes ehkki, vaatamata vastase õhujõudude suurele ülekaalule, õhujõudude vastutegevuse mõju on dessandi veo ajal suhteliselt palju suurem. Rannalt sooritatud õhurünnakud dessantide vastu võivad märgatavalt vähendada dessantosade moraali, kuigi kaotused jääksid väikeseks. Õhujõude võib peale selle kiiremlt suunata ohtlikku paika kui laevastikku, mille tegevusvõimalused võivad olla nii mõnelgi põhjusel, nagu eespool mainitud, piiratud.“

Rannakindlused moodustavad vastupanupositsiooni eesserva. Vastupanupositsiooni sügavuse saame rannal tegutsevate jõududega. Vastupanupositsiooni ees tegutsevad õhujõud ja

luurelaevad. Laevastik, samuti kui merejõudude juhataja käsutuses olev maa- ja õhujõudude peaosad, moodustab üldine varu, mille kasutamist merejõudude juhataja võib plaanitseda vastavalt ohule.

Mis puutub koostöösse väljavägede ja ranniku lõikudes asuvate jõudude vahel (Kogu rannik on Soomes jagatud kaitselõikudeks, mis alluvad lõikude ülematele — ref), siis peab see olema tihe. Üldist retsepti jõudude kasutamise ja juhtimise kohta siin anda ei saa. Olukord võib ette dikteerida väljavägede või osa alistamise lõigu ülemaale või lõigu jõudude alistamise väekoondise juhile.

Autor kriipsutab alla, et ranniku lõikude ülematena tegutsevad rannakaitse suurtükiväe ohvitserid. Eestähendatud koostööd väljavägedega silmaspidades, on seepärast tarvilik anda neile jalgaväe taktika alal küllaldaselt teadmisi, ilma milleta koostöö ei ole võimalik.

Rannakaitse srtv. ohvitser ei tohi olla siiski ainult mingisugune tehniline juht, vaid temale peab muu kõrval andma põhjalikke teadmisi jalgaväe tegevusest rannakaitse alal.

Ltn. V. H. Hagman. — „Mõningaid mõtteid Soome ajaloo ja ühiskonnateaduse õpetamisest ajateenijatele ning õppekava ettepanek“ (järg).

Õppekava autor näeb ette ajaloo alal, ühes kordamistundidega — 61 tundi, ühiskonnateaduse alal 11 tundi ja kokkuvõttena — 2 tundi, kokku 74 tundi.

Kava läbivõtmise meetod on huvitav. On püütud alla kriipsutada: 1. et riigi iseseisvus on määratu kallid, 2. et oht täna on samasugune kui varemgi ja 3. luua pilt maa valitsemisest ja rahva elust, võrreldes seda kommunismi agitatorite ülistatud riigikorraga.

(Kahjuks ei ole minul käepärast Soome ajateenijate üldõppekava, kust selguks kui palju selle ala õpetamiseks on tunde ette nähtud. Kuid olgu tundide arv seal missugune tahes, on niisugune selgitustöö paratamatu. Seda selgitustööd, kui tundide arv puhtast õppeajast ei luba, on võimalik viia läbi vabal ajal. Enesest mõista, et see töö peab sündima kindla, ühise õppekava alusel vilunud õpetajate poolt — ref.)

Res. kpt. L. Pihkala. — „Praegusaja nn. viievõistlus spordina meie oludes.“

Ülevaade välismaa sõjakirjandusest. — „Kaasaja sõjakäigu tehnilised probleemid.“ (Huvitav artikkel — ilmunud „Wissen u. Wehr“ juuniku nr.-s — ref.)

Kirjandust. — „Väeosade hooldamine sõjas“; kirjutanud Soome sõjaväe administratiivkooli hooldamistaktika (tagala) lektor kolonel L. Grandell.

418-leheküljeline teos sisaldab kaks osa. I osa: hooldamismoodustiste üldine korraldus ja II osa: hooldamistaktika. Nii tagala üldine korraldus kui hooldamistaktika on käsitletud kõigis juhtimisinstantsides alates Peamajast ja lõpetades rühmaga. Laskemoonaga varustamises on mindud üksikvõitlejani.

Teosest pildi saamiseks toon siin selle sisu.

I osa: Üldine korraldus (7 peatükki): Hooldamise eesmärk ja tähtsus. Maa sõjaline jagamine sõjaajal sõjategevuse seisukohalt vaadatuna. Liiklemisühenduste administratiivne jagamine ja alluvussuhted sõjaajal. Kodurajooni (vastandina sõjateatrile — ref.) korraldamine väljaarmee hooldamise seisukohalt vaadatuna. Hooldamisveod kodurajoonist sõjateatrile ja sõjateatrilt kodurajooni sooritatavad evakuaatsiooni-

veod. Hooldamise üldine käik. Hooldamismoodustised- ja organid. Sõjateatril teostatavad hanked.

II osa: Hooldamistaktika (6 peatükki): Hooldamise jagamine. Hooldamise juhtimine: a) väekoondises, b) väeosas, d) väeosas allüksustes, hooldamisplaan ja käskude andmine. Täiendav hooldamine: a) laskemoona ja elutarvete täiendamine, b) muu materjali täiendamine, d) inimmaterjaliga täiendamine, e) hobustega täiendamine. Ülalpidamis- ja evakuaatsioonitaktika: a) haavatute ja haigete põetamine ja evakueerimine, b) haigete ja haavatute hobuste põetamine ja evakueerimine, d) võitlusvahendite parandus ja vedu, e) sõjavangide evakueerimine. Liiklemine teedel ja veod: a) teedevõrgu luure ja kasutamine, teede parandamine ja ehitamine, b) vedude korraldamine, liiklemise juhtimine ja teede valve. Hooldamise erilisi toiminguid eri tegevusfaasides: koondamisperioodil, rännakul, korteritesse pagitamisel, pealetungil, jälitamisel, kaitsel, taandumisel ja viivituslahingus.

„N.-Vene sõjageograafia.“ Kirjutanud SKK sõjageograafia ja sõjamajanduse lektor — kol.-ltn. I. Karhu. Teos sisaldab peale üldise osa üksikasjalise ülevaate Kola poolsaarest, N.-Karjalast ja Loode-Vene lõuna osast.

„Side-eeskiri.“ 132-leheküljeline eeskiri on määratud sidemeeskondade väljaõpetamiseks ja sisaldab kõikide sidevahendite kasutamist.

„Laskurikompani juhtimisjagu.“ Kirjutanud kpt. K. L. Wikman. (Juhtimisjaku kuuluvad kompüli virgatsid, lahinguvälja vaatlejad ja g-kaitse mehed, kellele eriväljaõppele soomlased on viimasel ajal pööranud suurt tähelepanu — ref.)

Väljavõtteid välismaa sõjakirjandusest.

—r.

INGLISMAA.

„The Royal Engineers Journal.“

(Inglise kuninglikkude inseneride ajakiri.) Ajakiri ilmub veerandaasta kaustikuna 4 korda aastas. Käesoleval aastal on ilmunud märtsi, juuni ja septembrikuu kaustid. Ajakirjas ilmuvad peale sõjatehniliste artiklite veel mitmesugused populaarteaduslikud artiklid ja mitmed artiklid, mis käsitlevad inglise kuninglikkude inseneride elus asetleidnud sündmusi ja teisi, mis annavad näpunäiteid inglise inseneriväe ohvitseridele nende teenistusala laialdastes impeeriumi koloniides. Viimased artiklid on eriti huvitavad kasvatusliku meetodi poolest. Nad sisaldavad varjatud kujul põhi-ideed Briti ohvitseri prestiiži ja üldse riigi metropooli oreooli kõrgel hoidmiseks. Nendes artiklites on ka palju praktilisi näpunäiteid rahvaga ümberkäimiseks raskuste vältimiseks vajaliku tööjõu hankimisel, juurdeveo ja tööde majandusliku külje korraldamiseks. Need artiklid käsitlevad peamiselt olukordi Indias, Burmas, Hiinas ja Aafrikas ja selle tõttu meile tähtsuseta, väljaarvatud vaid kasva-

tuseline külg. (Inglise kuninglikud insenerid-sapöörid lähetatakse suurel arvul kestvateks töödeks koloniidesse, kus nende peale pannakse maamöödu tööd, ning tee-, laagrite, fortide jne. ehitamistöde juhatamine).

Sõjainsenerilise sisuga artiklid, mis meile võiks pakkuda suuremat huvi, on järgmised:

Märtsikuu kaustik: 1. Moodsamad teehitusabinõud ja nende efektiivsus. 2. Üleminek Vardari jõest Pardovitsa juures 24. 09. 1918. a.

Juunikuu kaustik: 1. Sõjainseneriline luure. 2. Retk purustuseesmärgiga. Artikli autor kaalutleb, kuidas korraldada niisugust retke, nagu inglased seda kavatsesid 1917. a. Ostende juures, eesmärgiga hävitada saksa rannapatareid. 3. Telliskivist 21 tugivahega viadukti purustamine lõhkeainete abil Shottle'is Inglismaal. Huvitav on laengute arvestus, paigutus ja õhkimise tagajärg.

Septembrikuu kaustik: Sõjaväe sillad. Käsitlemist leiavad mitmesugused silla osad ja veabinõud kiireks silla ehitamiseks mitmesugustele koormatustele. Abinõude veovahendeiks rakendatakse ohtrasti veoautosid ja traktoreid.

Ajakirjas on refereeritud kõik tähtsamad sõjaajakirjad ja uuemad sõjateaduslikud raamatud. See osa kergendab tunduvalt üldpildi saamist mitmesuguste põnevate küsimuste üle.

V. R.

UNGARI.

MAGYAR KATONAI SZEMLE.

Nr. 11 — 1934.

Major Jenő Tömösy: *Strateegia, taktika, organisatsioon.* Artikkel sisaldab peamiselt möödunud sõdade ja väejuhtide kogemustele tuginevate põhimõtete kokkuvõtteid. Ajaloolised suured sõjad õpetavad vältima strateegilisi ja taktikalisi vigu ning moodne sõjatehniline korraldus loob võimalusi kasutada tulevikusõjas kõike positiivset. Autori järele olgu sõjaväe organiseerimine teadlik, sihikindel ja püsiv arendamine, mille lõppsihti ainult aastate kestes on võimalik saavutada, ja seda siis, kui riigil on kindel poliitiline orientatsioon. — Major Gyula Kaiser: *Mõtteid väejuhtimisest.* — Autor läheb välja suurte ajalooliste väejuhtide ja sõjateoreetikute põhimõttest ning väiteist, et väejuhtiks peab sündima ja et talent ja omandatud teadmised koos üksnes võivad väejuhi teha täiuslikuks, ja jõuab otsusele, et ka ajajärg ning aja vaim on siin ülitähtsad tegurid. Ideaalne väejuht peab olema sündinud talent, omandama põhjalikud eriteadmised ning suutma isegi üle näha oma ajajärgust, sest ükski teadus, niisa-

muti ka sõjateadus, ei ole jäädavalt püsiv. — Kapten vitéz Ödön Holéczy: *Jalaväe raskerelvade kasutamine tsentraliseeritult.* — Artikkel on kirjutatud sõna võtuks ning ühtlasi mõnes osas vastuväiteks jaanuaris ja augustis s. a. ilmunud kirjutisile „Raskerelvade kasutamisest jalaväes”. Käesolevas artiklis autor toob kokkuvõttena varem avaldatud kirjutise tuuma järgmiselt: Jalaväe rügemendiülemate alla kuuluvad raskerelvad soovitatakse koondada ühte „relvade rühma” ning siis need relvad seada ühise juhataja alluvusse, kes nende relvade tuld juhiks ühtlaselt, vastavalt rügemendiülemate igakordsele tahtele. Siis autor esitab oma arvamusel, mis kokkuvõttes kõlavad järgmiselt: Rügemendi vahenditute raskerelvade seadmine ühise juhataja alla ei arenda tulistusvõime tõusu ega too seega lahingusse suuremat edu. Kuipalju raskerelvi tuleks paigutada ühte sellisesse rühma, onoleb vägagi olukorrast ja maastikust. Kui tulejuhtimine läheb ühise juhataja alla, rügemendiülem on küll vabanenud ühest teatava ülesande koormast, kuid kuna sealbi tule mõju suurendamine on küsitav, siis ei maksaks end lasta meelitada õõnsaist teooriaist. — Kapten Lajos Psik: *Väljaõpe lahinguks peavastupanu-ribas.* — Autor annab oma enese kogemustel üksikasjalise ülevaate ning meetodi, kuidas kõige intensiivsemalt ja tagajärjerikkamalt tuleb sooritada lahinguõppusi peavastupanu-ribas. Suurimat rõhku sellises väljaõppes autor paneb jalaväele, kui see raskerelvade toetusel on vaenlase rinde läbi murdnud ning siis täiesti omaette peab võitlema, kuna vaenlase poolt teda võivad tabada järsud üllatused. — Major vitéz László Péczely: *Ratsavägi viivituslahingus.* — Artikkel on üksikasjaline lahingukirjeldus 1914. a. 11. sept. toimunud võitlusist Lvovi ja Sani ümbruses, kus venelased tugeva pealerõhumisega surusid austria väed Sani taha. Kirjeldiste ja skeemide varal näidatakse, kuidas kolonelleitnant Riedl oma väikese ratsaüksusega, ühe husaari rügemendi ja sinna juurde kuuluvate kuulipildujatega — hüljates ülemjuhatus kasklust, oma initsiatiivil pidas kinni venelaste suure väeosa ja seega päästis mitu moonarongi ja -voori ning kahest korpusest suurema osa jalaväge, ühes kõige juurdekuuluvusega. See sündmus Maailmasõjast on toodud näitena, kuidas taganemisel peakaotanud suurte väeosade seisukorda võib päästa, esiteks külm veri ning kaine loogika ja teiseks taganemisel nii tähtis vaenlase tõkestaja, nagu ratsavägi. — Kapten István Szabadhegy: *Kalalalitung Néry juures.* — Ajalooline ülevaade sakslaste ratsaväe ootamatust pealetungist inglastele läänerindel, 29. ja 30. aug. 1914, kus — vaatamata saksa ratsaväe suurele arvule — inglise ratsabrigaadil õnnestus sakslased kinni pidada ja nende edaspidist tegevust takistada. — Major Pál Ordassy: *Luurevoori juures.* — Autor arutab küsimust, kas väeosade voord vajavad iseseisvat luuret ja kuidas jaataval korral seda teostada ning leiab, et voor vajab ja on suuteline omama iseseisvat luuret. Selle teostamiseks annab ta näpunäiteid kolmest seisukohast, millest onoleb lähilure tähtsus: maastikust, ajast ja vaenlase liikumise kiirusest ning tulistuse ulatusest. Esimeses punktis on tähtis, et piilurid ei laseks end vaenlase piilureist üle trumbata; teises: piilurid viibigu eriti öösel kolooni läheduses, kiiresti liikuv piilur kaugemal voori ees, kuna küljesuunad olgu juba päeval läbi

uuritud; kolmandas: piilur olgu iseäranis kaugel ees, peale selle on vajalised ka kõrgevaatlused ja side väeosaga. Kirjutise lõpus on andmed ja kaart sündmusest Maailmasõjast, kus 1914. a., esimesel taganemisel Serbiast, üks serbia patrull ründas austria-ungari voori, tekitades segadust ja pidades voori kinni 20 minutit. — Kapten vitéz Kálmán Gaal: Rahvusliku omakaitse põhitegureid. — Autor väljub põhimõttest: „terve keha, terve vaim” ja rõhutab üheks rahva tähtsamaks alalhoiu ning elujõu teguriks käsikäes käivat rahva tervishoidu ning töttervendust ja intensiivset ja pädevuskohast vaimukultuuri. — Kapten József Fröhlich: Enda harimine ja keelteõppimine. — Autor propageerib ohvitseride ja meeskonna muu eneseharimise kõrval iseäranis rõhku panna võõrkeelte, peamiselt naaberriikide keelte äräõppimisele. Sellel on otsene militaristlik ülesanne sõja puhul ja vaenulise naabri maa okupeerimisel. Aga ka kaugete suurrahvaste keeli tuleb autori arvates kõiges muus täiendamise kõrval õppida mitte vähem, kuna seeläbi avaneb võimalus põhjalikumalt tutvuda kultuurrahvaste vaimuvara ning järjesti edeneva kultuuriga. — Major Béla Bartha: Kövendatud jalgratturikompani lahinglaskmisest. — Üksikasjaline ülevaade jalaväe laskekoolis, 1934. a. juunikuu 11. päeval peetud 4. jalgratturite pataljoni kövendatud kompani lahingupärasest laskmisest. — Major Ferenc Szentnémedy: Helders: Öhusõda 1936. a. — Heldersti tulevikusõja-romaani järg, milles autor käesolevas nr-is refereerib romaani lõppu. — Kapten Jenő Forró: Pommilennukite tähtsusest. — Autor oma artiklis käsitleb pommilennukite tegevuse tähtsust neljast seisukohast, kuidas vaenulise riigi sõjapidamist võib raskendada; need on: liiklemisjoonte rikkumine (maanteed, raudteed); õhu- ja maaõudude tugipunktide hävitamine; moonavarude rikkumine; rindetaguse muraali halvamine. Vaadeldes neid küsimusi, autor jõuab otsusele, et hävitajate ning luurelennukite tegevus ei suuda suuremajoonelist pommisaktsiooni küllaldaselt takistada. — Ülemtn. Frigyes László: Suurtükiväe lendurvaatleja väljaõppest ja kasutamisest. — Artiklis antakse näpunäiteid uuemat tüüpi suurtükilennukitega ümberkäimisest. — Insener István Gyulay: Lennuki materjali kulumise põhjust. — Autor toob ette mitmekesiseid põhjusi lennuki materjalide ja üksikute osade kulumises. Neid põhjusi peab lendur ja mehaanik põhjalikult tundma, et tagajärjekalt takistada ülikalli materjali liigset ja rutulist kulumist. — Kapten Jenő Udvary: Suureülesandeliste lennukite kütteainest. — Autor loendab kütteainete liike ja milliseis tingimuses ning ümbruses neid tuleb kasutada. Samuti jõuainete omadusi ja väärtusi. Mootori tüüpide kiire areng põhjustab ka jõuainete arengut ja iga mootor, iseäranis suureülesandeliste lennukite mootorid nõuavad omakohast ja vastavat kütteainet. Oma artiklis autor kasutab välismaiseid eeskujusid sel alal. — Riiklik Kartograafia Instituut: Sõnavõtt artikli puhul: „Kriipsutus, või horisontaalid?” — Sama ajakirja 6-s nr-is ilmunud kirjutisele vastuseks arvab Riikl. Kartogr. Inst., et kriipsutus on kaardil praktilisem, loetavuse mõttes, kuna horisontaalid ilma värvtrükita ei saavuta oma eesmärki. — Kolonel Lajos Szászabonyi: Näiteid välise ballistika koh-

ta. — Matemaatiliste valemitega näide, mille eesmärk teadmuste laiendamine lennujoone kohta. — Major vitéz Antál Elekes: Suurtükivägi seoses motoriseeritud väeüksustega. — Artikkel käsitleb põhjusi ja võimalusi, kuivõrra on suurtükivägi suuteline kaitsma ja toetama tankide, soomusautode ja lennukite tegevust ja missugused omadused peavad olema seks tarbeks kasutatavil suurtükkiidel. — Major Pál Molnár: Riigipiiride kindlustamisest ja riigi julgeolust. — Autor seab üles küsimusi ja kalkulaatsioone, kuivõrra suudab Ungari oma riigipiire kindlustada moodsate sõjakindluste varal. Eeskujusid ja näiteid tuuakse peamiselt piirikindlustuse-vööndi üle Prantsusmaa idapiirilt. — Dr. László Aujeszky: Ilmastiku mõju gaasirünnakule. — Gaasisõja omadusi ja mõjusid käsitledav artikkel. — Allintendant György Koncz: Varustusameti ülesanded sõja ajal. — Diagrammide abil selgitav artikkel sõjamajandusest ja sõjaväe toitlustamise ülesandest sõja ajal. — Major Zoltán Molnár: Ungarimaa vete energia. — Kuna Ungari pärast Maailmasõda kaotas suurema osa sõe- ja gaasitagavarasid sisaldavaid maid, siis autor juhib oma artiklis tähelepanu Ungari veeenergia intensiivsele kasutamisele. — Ülemstaabiariist dr. Oskár Hanasiewicz-Hajny: Sanitaarteenisuse ülesandeid tuleviku lahingus. — Autor esitab kirjutises oma mõtteid peamiselt selle üle, et ühes moodsa sõjatehnika kiire arenemisega ja uute võitlusviiside tarvitusele võtmisega tulevikusõjas on vajaline ka sõjaväeline tervishoiu ala ning väljasaariteenisust vastavalt ümber korraldada ja sellesse tuua kohaseid uuendusi. — Erukolonel vitéz István Berkó: Ohvitseride väljaõppe minimeerimise. — Ajalooline ülevaade õppusest, peamiselt väejuhtide sõjatehnilise õppuse omandamisest Ungaris. Autor väljub põhimõttest: kõige parematest sõduritest koosnev vägi on ainult siis suuteline pidama edukat sõda, kui selle juhid, ülemjuhatajast kuni allohvitserini seisavad oma ülesande kõrgusel. Vanemal ajal on Ungari aadel andnud mitte üksnes osavaid väejuhte, vaid ka tublisid lihtsõdureid ja uuem aeg on kõik rahvakihid teinud isamaakaitse väerühmaks. — Staabiloomaarst dr. Ernő Asvány: Hobuse joogivee tarvidus. — Autor käsitleb oma ainet loomatervishoiu seisukohast. Tuleb silmas pidada, et hobuse vee tarvidus oleneb vägagi looma keharaskusest, tööst, ilmastust ja looma tõustki. Keskmiselt tarvitab hobune 1 kg kuiva toidise jaoks 2—3 liitrit vett. Pikemaajalise värske toidise tarvitamise korral hobune võtab sisse tavalisest kvantumist rohkem vett, mis aga on kahjulik, kuna kudele liigne veesisaldus halvab looma tööjõudu ja teeb ta haigusile vastuvõtlikuks. — Staabiloomaarst dr. Artur Bernard: Sõjaväeliste hobuatsaretide ajalooline areng. — Ajalooline ülevaade sõjaväeliste hobuatsaretide kohta mitmes riigis ja nende võrdlus Ungariga. — Kapten Elemér Somfay: Võitlus Euroopa meistri tiitli pärast ja ungari atleetika. — Lühemaid teateid: Sangarlikult langenud kindralite ja kolonelide nimesid. — Grappa Maailmasõjas (ülevaade võitlusist Grappa juures). — Inglise sõjavägi (statistiline ülevaade). — Sõnumed: Lennuasjandus. Sõjatehnika. Sanitaarteenisus. Võõraist sõjavägedest. Sport sõjaväes. — Ring-

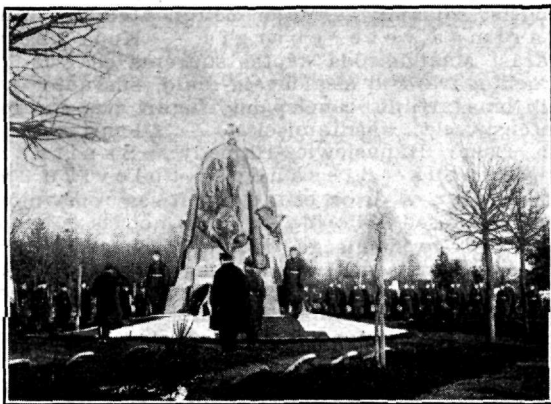
v a a d e: Ajakohane jalavägi. Jalaväe relvastus. Keemilised vahendid õhurünnakus. Merevõimu küsimus — maailmavõimu küsimus. Välismaade side-väeosad. Väejuhtimine itaalia vaatenurgast. Ohujahutajatega lennuki mootorid. Käskluse

tehnika psühholoogilisest seisukohast. Hobumaterjali äratarvitamine Austria-Ungari sõjaväes. Maailmasõja kestes. — Uusi raamatuid. — Toimetuse teated.

Kaitseväe elu.

6. üksiku jalaväepataljoni 16. aastapäev.

21. novembril s. a. täitus 16 aastat pataljoni eelkäija 6. Rahvaväepolgu vormeerimisest. Aastapäeval korraldati pataljoni aktus ja tutvustati noori 6. Rahvaväe-

Pärjapanek langenute kalmistule.

polgu tegevusega Vabadussõjas. Tuletati meelde esimesi lahinguid Voltveti Punapargis, võitlusi punaväega Põhja-Lätimaal, landesväeri ja rauddiviisi purustamist Võnnu, Stolbeni, Roopa väljadel ja kangelaslike lõppvõitlusi sakslastega Riia väravais, lõpetades võtlustega enamlaste vastu Pihkva ja Narva rindel.

Aastapäeva pühitseti tagasihoidlikult 24. ja 25. novembril. Esimese päeva õhtul kell 1900 oli jumalateenistus Elisabeti kirikus, sealt siirdus pataljoni tõrvikutega vallikäär, kus toimus pidulik loendus.

Päevakohase avasõna ütles pataljoni ülem kol.-leitn. A. Kivi. Pataljoni adjutant kapten J. Jako luges ette Vabadussõjas langenud kangelaste nimed; kümne manalasse varisenu järele kustutati üks tõrvik, kuni kajas viimasena hüüd „kõik Vabadussõjas langenud!“ ja maad võttis vaikne leinahämarus. Tseremoonia lõppedes laulis pataljon hümni kaitseliidu orkestri saatel ja siirdus kasarmusse. Leinaloendust jälgis vaikselt suur rahvahulk.

25. novembril kell 1100 pani pataljon 6. Polgu Kaitseväelaste Ühingu juhatusega pärja Vabadussõjas langenute kalmistule. Langenud kangelastele lausutus leinasõnu veteranide nimel hra A. Jürvetson ja pataljoni ülem kol.-leitn. A. Kivi.

Kell 1200 oli paraad Lembitu kasarmu õuel. Pataljoni üles tervitusi garnisoni ülem kol.-ltn. A. Lõhmus, linnapea O. Kask, maavalitsuse esimees hra Markson ja veteranide nimel hra Jürvetson.

Peale paraadi oli kasarmus ühine lõuna, millele järgnes 6. Rahvaväepolgu kaitseväelaste ühingu korraline koosolek. Koosolejatele andis ülevaate ühingu möödunud aasta tegevusest ühingu esimees kol.-leitn. A. Lõhmus. Valiti tagasi senine juhatuse. Uueks juhatuse abiesimeheks valiti ühelhäälel praegune pataljoni ülem kol.-leitn. A. Kivi. Vahetati mõtteid ajaloo kirjastamise küsimuse üle ja arvati teost valmivat järgneva aasta esimesel poolel.

Pataljoni ülem paraadikõnet pidamas. Tagaplaanil (paremalt vasakule) aukuälalised garnüül kol.-ltn. A. Lõhmus, mjr. Adamson, linnapea O. Kask, hra Jürvetson ja vasakult üürmine maavalitsuse esimees hra Markson.

Üksmeelse koosoleku lõpul saadeti tervitustelegramm hra Riigivanemale ja Ülemjuhatajale.

J. J.

V.-allohvitser J. Anupõld †

Vanem-allohvitser Johannes Anupõld sündis 20. jaanuaril 1904. a. Kuressaares kalamehe pojana. Lõpetas Kuressaare algkooli. 16-aastasena läks juba merele, teenides paljudes laevades kuni kaitseväeteenistusse kutsumiseni. Kaitseväeteenistusse kutsuti 1. veebruaril 1925. a. ja määrati Meriväe ekipaaži. 28. septembril 1925. a. lõpetas riviallohviteride kursuse ja ülen-
dati I järgu madruseks. 10. oktoobril 1925. a. viidi üle teenistusse s/l. „Lembitu“ peale, kus teenis rivi noorem- ja vanem-allohviteride kohtadel. 22. detsembril 1925. a. ülen-
dati noorem-allohviteriks. Kaitseväeteenistusest vabastati 1. detsembril 1926. a. ja läks peale vabastamist jällegi merele.

Johannes Anupõld.

Piirivalve teenistusse astus üleajateenijana 1. jaanuaril 1931. a. ja määrati vahilaev „Kõu“ peale madruseks. 16. augustil 1932. a. määrati mootorpaadi nr. 5 pootsmanni kohustetäitjaks ja 24. veebruaril 1934. a. kinnitati pootsmanniks ning ülen-
dati ühtlasi vanem-allohviteriks.

24. novembril 1934. a. Hiiumaa lähedal uppus merre aerupaadi ümbermineku tõttu. Vanem-allohvitser Anupõld oli piirivalves üks tüsedamaid merimehi. Ta oli hoolas ja kohusetruu ning pühendas ennast armastusega oma elukutsele.

Kuigi külmad merevood varjavad varakult lahkunut, jääb mälestus temast, kui heast sõbrast ja seltsimehest, kestvaalt püsima kõigi kaasteenijate keskel.

Maga rahus igavest und!

R. U.

Ametlik osa.

KAITSEVÄGEDE ÜLEMJUHATAJA KÄSUKIRJAD

Nr. 287.

Tallinnas, 28. novembril 1934. a.

(Kaitsevägede staap.)

Nooremleitnant Augustin Danielson'ile merekindlustustest on Siseministri poolt lubatud muuta senist perekonnanime ja võtta selle asemele uueks nimeks „Taidla“.

Õiendus: Lj. nr. 4.

Nr. 294

Tallinnas, 1. det. 1934. a.

(Kaitsevägede staap.)

Määrán Tartu garnisoni ülemaks Tartu kaitseringkonna ülema kolonel Georg Leets'i.

Õiendus: Lj. nr. 1880.

J. Laidoner,
kindralleitnant,
Kaitsevägede Ülemjuhataja.

Juriidilised küsimused.

1. Küsimus: Kuidas tuleb arvestada pensioni peale praegusele üleajateenijale teenistusaeg ajateenija velskerina 28. aprillist kuni 15. augustini 1920. a. nakkushaiguste vastu võitlemisel — kas päev päeva eest või päev kahe eest?

Vastus: Üleajateenijate pensioni seaduse (RT 27 — 1934) § 1 ja Kaitseväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse (RT 149 — 1924) § 26 järgi küsimuse all olev teenistusaeg tuleb lugeda kuni 1. maini 1920. a. — üks päev kaheks, hilisem aeg — päev päevaks.

2. Küsimus: Kas kaitseväelase ümberpaigutuse puhul maksetavast ühe kuu palgast arvatakse maha palkade vähendamise seaduse ja teenistustasude vähendamise määruste järgi vastav %, või maksetakse palk täiel määral?

Vastus: Kaitseväelaste paigutustasude seadluses (RT 34 — 1934) ettenähtud ühe kuu palga suurune ühekordne tasu kuulub väljamaksmisele mitte palganormides ettenähtud palga nominaal suuruses, vaid selles suuruses, millises paigutatu tegelikult oli õigustatud saama paigutuse ajal (vt. RT 31 — 1933 art. 219 § 5 viimane lõige).

3. Küsimus: Mis ajast läheb riigile üle omandusõigus hankeesemete peale?

Vastus: Hankeeseme peale omandusõigus läheb riigile üle sellest momendist, mil ta lõplikult riigiasutuse korraldusse üle võetakse. See ülevõtmine võib toimuda al-

les pärast ülevaatamise teostamiseks määratud komisjoni või ametisiku (ülevaataja) poolt koostatud akti kinnitamist lepingut sõlmiva ametisiku poolt (RHS § 74). Juhul, kui hankeesemed ametiasutuse korraldusse antakse või lattu vastu võetakse enne ülevaatuse akti kinnitamist, loetakse need esemed kuni akti kinnitamiseni ametiasutustes hoiul olevateks.

4. Küsimus: Kelle võimupiirides kuulub loaandmine lepingute sõlmimiseks ilma vähem- ja valikpakkumisteta kaitseametkonnas?

Vastus: Riigi hangete seaduse (RT 57 — 1934) § 69 järgi § 68 pp. 2—7 ja 9 loendatud juhtudel on nõutav § 8 nimetatud ülemate, s. o. hanke teostamisele asumist otsustavate ülemate luba, p. 8 märgitud juhul — ministri ja p. 10 väljendatud juhul — Vab. Valitsuse luba. Hanke teostamisele asumist § 8 järgi otsustab: 1) minister, kui hanke hind ületab 5.000 krooni, 2) ministeeriumi valitsuse juhataja, kui hanke hind on üle 1000 kr., kuid mitte üle 5.000 krooni, ning 3) lepingu sõlmija ametisik, kui hanke hind ei ületa 1000 krooni. Olgu tähendatud, et kaitseametkonnas lepinguid hangete alal on õigustatud sõlmima väeosa majanduseülem (VMS § 67) ja üksiku väeosa ülemale võrdsed ülemad, kelle korralduses on vastav krediit.

RHS § 5 järgi § 69 ministrile või Vabariigi Valitsusele ettenähtud võimupiirid kaitseametkonna hangete alal kuuluvad Kaitseministeeriumi nõukogule. Sellest järgneb, et RHS § 69 alusel lepingute sõlmimist ilma vähem- või võistluspakkumisteta kaitseametkonnas on õigustatud otsustama: 1) § 68 pp. 8 ja 10 ettenähtud juhtudel igasuguse hanke hinna juures ning § 68 pp. 2—7 ja 9 loendatud juhtudel, kui hanke hind ületab 5000 krooni, kui seejuures hanke teostamise viis, aeg ja tingimused ei ole ette nähtud perioodilises hangete kavas — Kaitseministeeriumi nõukogu, 2) § 68 pp. 2—7 ja 9 loendatud juhtudel, kui hanke hind on üle 1000 kr., kuid mitte üle 5000 kr. — Varustusvalitsuse ülem, Tervishoiuvalitsuse ülem või Merejõudude juhataja — igaüks oma korralduses olevate krediitide alal, 3) § 68 p. 1. ettenähtud ja kõigil muudel juhtudel, kui hanke teostamise viis, aeg ja tingimused on ettenähtud perioodilises hangete kavas — lepingut sõlmiv ametisik, s. o. väeosa majanduseülem ja üksiku väeosa ülemal õigustega ülem, kelle korralduses on vastav krediit.

5. Küsimus: Kes määrab hanke ja lepingu tingimused juhul, kui hanke teos-

tamisele asumise otsustas Kaitseministeeriumi nõukogu?

Vastus: RHS §§ 8 ja 10 p. 2 mõtte kohaselt § 8 tähendatud ülem määrab kindlaks vähempakkumiste ja lepingute tingimused üksnes juhul, kui sellest ülemast oleneb hanke teostamisele asumise otsustamine. Seepärast juhul, kui hanke teostamisele asumise on otsustanud Kaitseministeeriumi nõukogu, siis ka tingimused kuuluvad Kaitseministeeriumi nõukogu määramisele.

6. Küsimus: Mis tuleb lugeda Väeosa majapidamise seaduse § 69 p. 3 ettenähtud lihtostude all Riigi hangete seaduse mõttes ja millise summa piirides on väeosa majanduseülem õigustatud teostama neid oste?

Vastus: Väeosa majapidamise seadlus anti ajal, mil oli maksev V. Sv. seadluste kogu XVIII r. sisaldav kaitseametkonna hangete seadlus. Seepärast tuleb VMS tarvitatud hankeseaduse termineid tõlgendada Sv. seadl. kogu XVIII r. kohaselt. Selgub, et VMS § 69 p. 3 sõna lihtost on tarvitatud Sv. seadl. k. XVIII r. §§ 132 ja 133 ettenähtud sõna „nalitšnaja pokupka“ tõlkena, millele vastab RHS § 104 ettenähtud *asjade muretsemise viis ostu-müügi lepingute alusel*. Selle järgi üldreeglina võib ostu-müügi lepingute alusel muretseda asendamatuid asju, kuna sama seaduse § 68 loendatud juhtudel ja piirides ka asendatavaid asju ja materjale. § 68 nähtub, et asendamata asju ostu-müügi teel muretseda võib piiramata summa suuruses, kuna asendatavaid asju aga üldreeglina 1000 krooni piirides igal üksikul juhul (RHS § 68 p. 1) ja ainult § 68 p. 2 loendatud juhtudel ja tingimustel suuremas summas.

Neil kaalutlustel tuleb järeldada, et väeosa majanduse ülem VMS § 68 p. 3 põhjal on õigustatud oma võimuga ostu-müügi lepingute (lihtostu) alusel (RHS §§ 104 ja 105) 2000 krooni ulatuses väeosale muretseda ainult asendamatute liiki kuuluvaid esemeid ja aineid ning asendatavate asjade liiki kuuluvatest ainult RHS § 68 p. 2—10 loetletud juhtudel ja tingimustel, kuna teistel juhtudel § 68 p. 1 asendatavaid asju tema ostu-müügi teel muretseda võib üksnes 1000 krooni ulatuses.

Asendatavate asjade all BES § 532 järgi tuleb mõista asju, milliste juures võetakse arvesse üksnes nende liik, mitte aga nende eriomadused. Siia hulka kuuluvad kõik need asjad, millised äri- ja igapäevases elus määratakse kindlaks arvu-, mõõdu või kaalu abil.

—el.

PEREKONDLIKE TEATEID.

Sünde:

6. üks. jal. pat. leitnant Voldemar-Roman-Bruno Teder'i abikaasal Elisabetil — tütar Orvi-Eliisabet.

Kv. Üh. Oppeas. kapral Peeter Uuskar'i abikaasal Annal — tütar Silvi-Ebu. V.a.o. Hugo-Richard Lillepea abikaasal Herminel — poeg Heldur.

8. üks. jal. pat. ül. t. n.a.o. Jaan Kikkas'e abikaasal Metal — tütar Milvi. Ül. t. Eduard Sissas'i abikaasal Mariel — poeg Johannes.

Piirivalve Narva rajooni valvur kapral Oskar Ebrok'i abikaasal Anna-Mariel — tütar Olivia.

Laura rajooni kordonülema veltveebel Bronislav Eksta abikaasal Euphrosinel kaksikud — tütreid Taime ja Maire.

Tallinna 2-se rajooni valvur kapral Heinrich Kuuksi abikaasal Ella-Amildal — tütar Leida.

Loksa rajooni valvur reamees Karl Lõhmus'e abikaasal Idal — poeg Kaljo.

Üks. lenn. div. nr. 3 n.a.o. Leopold Vedru abikaasal Edith-Mercedesil — poeg Martin-Oskar.

Abiellumisi:

Vabadussõja Ajaloo Komitee töökomisjoni juhi abi kapten Edmund Püss (35 a.) abiellus Marie Tamm'ega (31 a.).

Merejõudude staabi II järgu raamatuköitja erasik Valter Taukus (30 a.) abiellus Linda-Leontine Brenner'iga (26 a.).

Mereside v.a.o. August Herman (29 a.) abiellus Lydia-Lisette Fagerviik'iga (26 a.), pärit Vihterpalust.

N.a.o. Eduard Vaher (26 a.) abiellus Ella-Pauline Sepp'aga (24 a.), pärit Kuressaarest.

Piirivalve Vanaküla rajooni valvur n.a.o. Gustav Ottokar (25 a.) abiellus Domeniita Hink'iga (20 a.), pärit Sõmeru vallast.

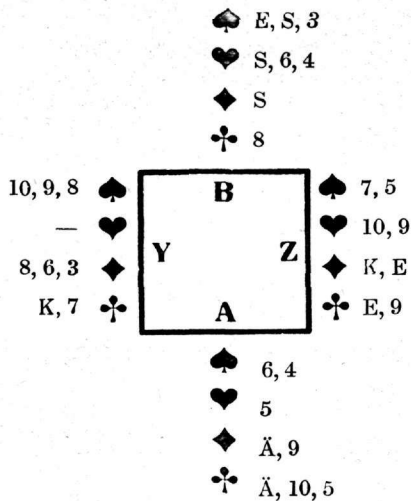
Haapsalu rajooni mootorratta juht kapral Evald Kolga (25 a.) abiellus Veera Gerasi-mov'iga (26 a.), pärit Tallinnast.

Üks. lennuväe divisjoni nr. 3 v.a.o. Jiri Puusepp (31 a. v.) abiellus Pauline Lek'iga (27 a. v.), pärit Erra vallast.

BRIDŽ.

Bridžiülesanne nr. 31.

Tänane ülesanne valmistab vist nii mõnelegi britziharrastajale veidi rohkem peamurdmist. Kaartide seis on järgmine:

Mängitakse trumbita. A käib välja ja tohib ära anda ainult ühe tihi.

Eelmise ülesande lahendus.

(Kaardid olid jaotatud järgmiselt: A — pada E; ärtu 7; ruutu 9; risti K, 10, 6, 4. B — pada 10, 8; ärtu S, 9; ruutu E, 10; risti Ä. Y — pada 5, 4; ärtu 10; risti S, 9, 7, 5. Z — pada S, 9; ärtu 8; ruutu K, S; risti E, 8. Ärtu trump. A käib välja ja annab ära ainult ühe tihi.)

1. A pada — E, 4, 8, 9.
2. A risti — 4, 5, Ä, 8.
3. B pada — 10, S, ärtu — 7, pada — 5.
4. A risti — 6, 7, ärtu — S, risti — E.
5. B ärtu — 9, 8, ruutu — 9, ärtu — 10. A ristid on nüüd mõlemad „tihimehed“.

Male.

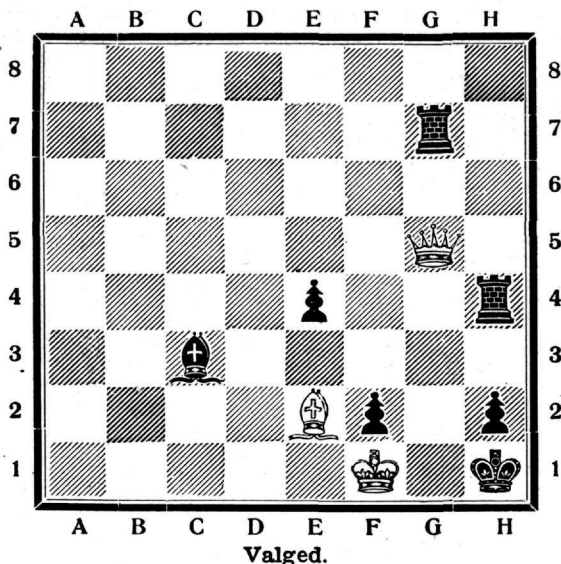
Toimetaja A. Burmeister.

Kirjade aadress: Nõmme, Nurme t. 29.

Lõpumäng.

Kokku seadnud V. Holzhausen.

Mustad.

Valged: Kf1, Lg5, Oe2.

Mustad: Kh1, Vg7 ja h4, Oc3, Ee4, f2 ja h2.

Valged algavad ja viigistavad.

Guttman-Harjaki ülesande (vt. „Sõdur“ nr. 31/32) lahendus.

1. Va6—c4, Vh4 : c4, 2. Vc7—c5 + jne.
1. (Oa6—c4), Vg1—a1, 2. Vc7—b7 jne.

Hastingsis, jõulu-pühade ajal algavast turniirist võtavad osa: Capablanca, Botvinnik, Euve, Flohr, prl. Menschik j. t.

„SÕDURI“

tellimine 1935. aasta peale

on avatud

„SÕDURI“
TELLIMISE HIND:

Aastas	Kr. 6.-
Poolesaastas	„ 3.-
Veerandaastas	„ 1.50

Ühistellimised palume võimalikult
veel käesoleval kuul ära saata